

- 2475 'Ак сөөк кандын баласы
Алтынайга барайн!
Ак сөктүн баласы
акыл-минен жорур!' деп.
Бети-колун жууат дейт,
2480 бе-дээрет жүзүн арчыт дейт,
басып келди Каныкей,
Алтынайга айтт'эле.
Алтынай туруп мыны айтат:
'А Каныкей, эжеке,
2485 башыңа айлар тууганы,
батыр төрөң турбайбы?
Ай агыла күн тууса,
о кырк чоро турбайбы?
Эңген-эеси бийк бос ордо
2490 эңкейтип тигип салган соң,
батыр төрөң келгени,
балкып жатып калганы.
Обоодан бос турумтай,
бос торгойду кармаса,
2495 Көзкамандын беш уулу
батыр төрөң өлтүрөт!
Как төрөнүн башына
болот өгө жатканы
бойуңа эркек
бала бүтүптүр!-
2500 Жөлөнүш сары кер'экен,
көк жал төбөт бөрү экен,
атасынан артык эр экен!
Атасы аны көргөн соң,
Ак-куланы тойуна
2505 сойгон экен турбайбы?
Жаңгыс мерсет болду!' деп,
'Тай-буурлду миниптир,
төгөрөктүн төрт бурчун
бүтүндөн жорук салыптыр!
2510 Коңур-бай-минен салышып,
Жолой-минен кармашып,
Капырдын каны Нез-кара,
аны-минен кармашып
жаткан экен турбайбы?'
2515 Кабылан Тентек келди дейт,
кайтып келди Мекеден.
Көзкамандын балдарын,
Капыр Калмак өлтүрдү.
Капыр өлүп калган соң,
2520 кайта желип келген соң,
Ай-кандын кысын Алтынай,
аны көрүп алган соң,
кабылан тууган Эр Манас
жанындагы Албарсты
2525 кармап алды сабынан,
сууруп алды кабынан
жетип чаап ирерде,

'Ak söök kandin balası
Altınayğa barayn!
Ak söktün balası
akıl-minen corur!' dép.
Béti-kolun cuuat déyt,
bé-deeret cüzün arçıt déyt,
basıp keldi Kanıkéy,
Altınayğa aytıt'эле.
Altınay turup mını aytat:
'A Kanıkéy, éceke,
başıña aylar tuuğanı,
batır töröñ turbaybı?
Ay ağıla kün tuusa,
o kırk çoro turbaybı?
Êñgen-eesi biyk bos ordo
êñkeytip tigip salğan soñ,
batır töröñ kélgeni,
balkıp catıp kalğanı.
Oboodan bos turumtay,
bos torğoydu karmasa,
Közkamandın bész uulu
batır töröñ öltüröt!
Kak törönün başına
bolot ögö catkanı
boyuña érkek
bala бүтүптүр!-
Cölönüş sarı kér'éken,
kök cal töböť börü éken,
atasınan artıq ér éken!
Atası anı körgön soñ,
Ak-kulanı toyuna
soyğon éken turbaybı?
Cañgıs mérsset boldu!' dép.
'Tay-buuruldu miniptir,
tögöröktün tört burçun
bütündön coruk salıptır!
Koñur-bay-minen salışıp,
Coloy-minen karmasıp,
Kapırdın kanı Né-z-kara,
anı-minen karmasıp
catkan éken turbaybı?'
Kabılan Téntek keldi déyt,
kayıp keldi Mékeден.
Közkamandın baldarın,
Kapır Kalmak öltürdü.
Kapır ölüp kalğın soñ,
kayta cėlip kelgen soñ,
Ay-kandın kısın Altınay,
anı körüp alğın soñ,
kabılan tuuğın Êr Manas
canındağı Albarstı
karmap aldı sabınan,
suurup aldı kabınan
cėtip çaaп irerde,

Asil hanın çocuğı,
Altınay'a gideyim!
Asil hanın çocuğı,
akıl ile yorar bunu!" dedi.
Elini yüzünü yıkayıp,
tehareť alıp yüzünü silip
çıkıp geldi Kanıkey,
Altınay'a anlattı.
Altınay şunu dedi:
"A, Kanıkey kardeşçiğim,
başına aylar doğması
bahadır efendine delalet değıl mi?
Ay ışığında güneş doğması
kırk yiğide delalet değıl mi?
Kapısı büyük ak çadırı
eğılip diktığın vakit,
bahadır efendin geldiğı vakit,
akar gibi yatıp kalmıştı.
Havadan boz atmaca eğer,
şu boz kırlangıcı tutmasaydı,
Közkaman'ın beş oğlu,
bahadır efendini öldürmüşüť!
Efendinin başında,
duran çelik eğe ise,
karnında bir erkek çocuk
oluyor, demektir!
Yamaçtaki dağ çaylağı imiş,
kır yeleli erkek kurt imiş,
atasından da güçlü bir er imiş.
Atası onu görünce,
Ak-kula atı ziyafette
kestirmez mi?
Biricik çocuğı oldu diye
Tay-buurul'a binip,
dairenin dört yanını,
atla dolaşacaktır o!
Konur-bay'la çarpışıp
Coloy ile güreşip
kafirin hanı Nez-kara
onunla da güreşip
durmayacak mı o?"
Ateşli can bu kaplan geldi şimdi,
Mekke'den döndü.
Közkaman'ın çocuklarını
kafir Kalmukları öldürdü.
Kafir Kalmuklar ölünce,
o da dönüp gelince,
Ay Han'ın kızı Altınay'ı,
onu görünce,
kaplan doğan Er Manas
yanındaki kılıcı Albars'ı,
yakaladı sapından,
çekip sıyırdı kınından,
tam savuracağı vakit

кармай алдың, Каныкей:
 'Акай, төрөм, не болдуң?
 2530 Алтай толгон Калмакты
 аны чаап алганда,
 олжологон кара бет-
 мындан кесин көрөсүн!
 Токто, төрөм, күн жаркын,
 2535 сен кеткели, көп болду, төрөм,
 жыл он эки ай болдо, төрөм!
 Сагынгандан саргардым, төрөм,
 жаным жаман кыйналды, төрөм!
 енин көсүң кеткенде, төрөм,
 2540 көрбөгөн да көр болду, төрөм!

karmay aldıñ, Kanıkéy:
 'Akay, töröm, né bolduñ?
 Altay tolğon Kalmaktı
 anı çaap alğanda,
 olcologon kara bét-
 mindan késin körösün!
 Tokto, töröm, kün carkın,
 sén kékeli, köp boldu, töröm,
 cıl on éki ay boldo, töröm!
 Sağınğandan sarğardım, töröm,
 canım caman kınaldı, töröm!
 Sénin kösüñ kékende, töröm,
 körböğön da kör boldu, töröm!

tuttun onu Kanıkey;
 "Aman efendim, ne yapıyorsun?
 Altay'ı dolduran Kalmukları
 kırıp geçirdiğinde
 ganimet alınmışın zavallı kadını,
 bırak yaşasın!
 Dur, gün ışığı, efendim,
 sen gideli çok oldu, efendim,
 on iki ay oldu, efendim!
 hasretinden sarardım, efendim,
 çok çektim, efedim,
 gözlerin beni görmeyeli, efedim,
 gözlerim kör oldu, efendim!"

Semetey'in Ak-kula'ya kavuşması / Semeteydin Ak-kulaga coguluşu / Семетейдин Ак-кулага жогулушу

VI

SEMETEY'İN DOĞUŞU

1	Ак-кула арыган экен,
Манас-кан карыган экен.
Каныкейдин алганы
отус эки жыл болгон экен,	Ak-kula arıǵan éken,
Manas-kan karıǵan éken.
Kanıkéydin alǵanı
otus éki cıl bolǵon éken,	Ak-kula zayıflamıştı,
Han Manas ihtiyarlamıştı.
Kanıkey'i alalı,
otuz iki yıl olmuştu,
karnındaki çocuǵu da
yedi ayı bitirmişti.
Manas hasta yatıyordu,
kırk yiǵidini çağırды:
5	боюна бүткөн баласы
жети ай бүткөн экен.
Оорып жаткан Эр Манас
кырк чоросун чакырды:
'Капыр-минен Бусурман, чором,	boyuna бүtkön balası
cétı ay бүtkön éken.
Oorıp catkan Ér Manas
kırk çorosun çakırды:
'Kapır-minen Busurman, çorom,	"Kafir ile müslümandan, yiǵitlerim,
tek tek seçildiniz hep, yiǵitlerim,
il ile yurttan, yiǵitlerim,
seçilip alınan erler, yiǵitlerim!
Develeri sürdürüp, yiǵitlerim,
gelin hediyesi verdirttim, yiǵitlerim,
çekici hayvan gönderip, yiǵitlerim,
gelin hediyesi verdirttim, yiǵitlerim,
babasının baş köşesinde, yiǵitlerim,
çıplak bileğimi kesti, yiǵitlerim,
namusunu temizledi, yiǵitlerim,
han kızı Kanıkey'in, yiǵitlerim,
karnında yedi aylık çocuk var,
yiǵitlerim!
10	калчап алган кырандар, чором,
эли-минен журтундан, чором,
экчеп алган эрендер, чором!-
Атандарым айдатып, чором,
айдап бир калын жедирткен, чором,	kalçap alǵan kırandar, çorom,
éli-minen curtundan, çorom,
ékçep alǵan érender, çorom!-
Atandarım aydatıp, çorom,
aydap bir kalın cédirtken, çorom,	il görmedi, henüz bir hiç, yiǵitlerim,
düşman görmedi, henüz
çok genç, yiǵitlerim,
uyursa uyandırın, yiǵitlerim,
ağlarsa teselli edin, yiǵitlerim,
gözünün kirini yıkayın, yiǵitlerim!
Yavrum kız olursa, yiǵitlerim,
bir yer bulup verin, yiǵitlerim!
Bay'ın tek oǵlu Bakay'ım, yiǵidim,
vasiyetimi duydun mu, yiǵidim,
kefenimi biçtin mi, yiǵidim?
Alemden artık göçüyorum, yiǵidim,
ak kamışım koparıyor, yiǵidim,
han kabrimi hazırlatın yiǵidim!
Han kızı Kanıkey, yiǵidim,
saçını çözmesin, acır, yiǵidim,
yüzünü yırtmasın, acır, yiǵidim!
Adil olun, iyi olursunuz, yiǵidim,
haksızlıkta azap var, yiǵidim!
Abeke, Köböş, iki oǵul, yiǵitlerim,
sözümü duydunuz mu, yiǵitlerim?
Altılığımı yaptınız mı, Bakay?
başımı ayağımı çekin, Bakay!"
15	сүрөртөрүм айдаткан, чором,
сүрдүрүп калын жедирткен, чором,
атасынын төрүндө, чором,
ач билектен сайдырган, чором,
намысты колдон тайдырган, чором,	sürörtörüm aydatkan, çorom,
sürdürüp kalın cédirtken, çorom,
atasının töründö, çorom,
aç bilekten saydırǵan, çorom,
namıstı koldon taydırǵan, çorom,	
20	кан баласы Каныкей, чором,
жет'ай боюна
бүтүптүр, чором!
Эл көрө'лөк бок эле, чором,
жоо көрө-'лөк жаш
эле, чором,
Уктап бир жасса, ойготкун, чором,	kan balası Kanıkéy, çorom,
cét'ay boyuna
bütüptür, çorom!
Él körö'lök bok éle, çorom,
coo körö-'lök çaş
éle, çorom,
Uktap bir cassa oygotkun, çorom,	
25	ыйлап бир жасса, соораткын, чором,
көсүнүн кирип сала жүр, чором!
Жаза бир тайым кыс болсо, чором,
жерин бир таап бериңер, чором!
Байдын бир уулу Бакайым, чором,	ıylap bir cassa, sooratkın, çorom,
kösünün kirin sala cür, çorom!
Caza bir tayım kıs bolso, çorom,
cérin bir taap bériñer, çorom!
Baydın bir uulu Bakayım, çorom,	
30	керес бир кебим уктунбу, чором,
кемин бир тонум быштыңбы, чором?
Ааламдан эмди өтөмүн, чором,
ак камышым оруптүр, чором,
кан камынды камдангын, чором!	kéres bir kébim uktuñbu, çorom,
kémin bir tonum bıstıñbı, çorom?
Aalamdan émdi ötömün, çorom,
ak kamışım oruptur, çorom,
kan kamıñdı kamdañgın, çorom!	
35	Кан баласы Каныкей, чором,
жая көрбө чач оорыйт, чором,
жыртыла көрбө бет оорыйт, чором!
Асылың болсо, көрөрсүн, чором,
азабың болсо, тартарсын, чором!	Kan balası Kanıkéy, çorom,
caya körbö çaç oorıyt, çorom,
cırıtıla körbö bét oorıyt, çorom!
Asılıñ bolso, körörsün, çorom,
azabıñ bolso, tartarsın, çorom!	
40	Абеке, Көбөш, эки уул, чором,
айткан бир кеп уктунбу, чором?
Астыма даяр кылдыңбы, Бакай?
Энди баш-аягым тартыңар, Бакай!	Abéké, Köböş, éki uul, çorom,
aytкан bir kép uktuñbu, çorom?
Astuma dayar kıldıñbı, Bakay?
Éndi baş-ayağım tartıñar, Bakay!"	

- Жакыптын уулу жаш Манас
 45 Ааламдан эмди өттү дейт,
 Байдын бир уулы бу Бакай
 ак камышты салды дейт,
 тоодай болгон Манасты
 алып барып койду дейт.
 50 Кан баласы Каныкей
 эмди кошуп ыйлат дейт:
 'Аркар бир жүрбөс
 кыядан, төрөм,
 атадан жаңгыс уядан, төрөм,
 эчкилер жүрбөс кыядан, төрөм,
 55 энеден жаңгыс уядан, төрөм!
 Айлана учкан кас элең, төрөм,
 бер'атадан ас элең, төрөм!
 Жумурткадан ак элең, төрөм,
 бир жатындан так элең, төрөм!
 60 Аты бир жакшы, ай жаркын, төрөм-
 алтындан тарткан сыр жебем, төрөм,
 астында агаң бир болсо, төрөм,
 күмүштөн тарткан кыр
 жебем, төрөм,
 көтүндө күйөрүң болсо, төрөм!
 65 Астында жалың болсочу, төрөм,
 аркаңда куйрук болсочу, төрөм!
 Кан баласы Каныкей
 жайып салды чаштарын,
 бууп салды белдерин!
 70 Кан баласы Каныкей
 жыртып салды беттерин!
 Көргөн күнүн көл алды,
 ичкен суун сел алды!
 Жакыптын уулу Жаш Манас
 75 бу Таластын боюнда,
 Сулпукордун өзөндө
 алып барып койду дейт.
 Жети айдан сегис ай
 эми болуп келди дейт,
 80 сегис айдан тогус ай
 эми болуп келди дейт.
 Жакып-бай арам кул
 Меңди-байны жиберет,
 Каныкейге айтты дейт:
 85 "Ат өлсө, сооры керес!" дөчү'ди,
 "Ага өлсө, жеңе керес!" дөчү'ди!-
 Кан баласы Каныкей
 Эр Манастан калды дейт.
 Акыл-мен тууган Абеке,
 90 көдөк тууган ол Көбөш
 Эр Манастан иниси:
 жа Көбөшкө тийеби,
 жа Абекеге тийеби?
 Сүгөнүнө тийсин!' дейт.
 95 Кан баласы Каныкей
- Cakıptın uulu caş Manas
 Aalamdan émdi öttü déyt,
 Baydın bir uulı bu Bakay
 ak kamıştı saldı déyt,
 tooday bolğon Manastı
 alıp barıp koydu déyt.
 Kan balası Kanıkéy
 émdi koşup ıylat déyt:
 'Arkar bir cürbös
 kıyadan, töröm,
 atadan cañgıs uyadan, töröm,
 éçkiler cürbös kıyadan, töröm,
 énedен cañgıs uyadan, töröm!
 Aylana uçkan kas éleñ, töröm,
 bér'atadan as éleñ, töröm!
 Cumurtkadan ak éleñ, töröm,
 bir catındан tak éleñ, töröm!
 Atı bir cakşı, ay carkın, töröm-
 altındан tartkan sır cébem, töröm,
 astıñda ağañ bir bolso, töröm,
 kümüşтön tartkan kır
 cébem, töröm,
 köтүñдө küyөрүñ bolso, töröm!
 Astıñda calıñ bolsoчу, töröm,
 arkañda kuyruk bolsoчу, töröm!
 Kan balası Kanıkéy
 cayıp saldı çаштарın,
 buup saldı belderin!
 Kan balası Kanıkéy
 cırtıp saldı bétterin!
 Körgön күнүн көл aldı,
 içken suun sél aldı!
 Cakıptın uulu Caş Manas
 bu Talastın boyunda,
 Sulpukordun özöñдө
 alıp barıp koydu déyt.
 Céti aydan ségis ay
 émi bolup kélди déyt,
 ségis aydan toğus ay
 émi bolup kélди déyt.
 Cakıp-bay aram kul
 Méñdi-baynı ciberet,
 Kanıkéyге ayttı déyt:
 "At ölsö, soorı kéres!" döçü'di,
 "Ağa ölsö, céñe kéres!" döçü'di!-
 Kan balası Kanıkéy
 Ér Manastan kaldı déyt.
 Akıl-men tuuğan Abéké,
 ködök tuuğan ol Köböş
 Ér Manastın inisi:
 ca Köböşкө tiyеbi,
 ca Abékéге tiyеbi?
 Sügönünө tiysin!' déyt.
 Kan balası Kanıkéy
- Cakıp-bay oğlu genç Manas
 alemden artık göçmüştü,
 Bay'ın tek oğlu Bakay
 ak kamışı oraya koydu,
 dağ gibi yüce Manas'ı,
 alıp götürüp, gömdüler.
 Han çocuğu Kanıkey,
 şimdi ağlayarak:
 "Dağ koçunun yürümediği
 kayadan, efendim,
 baba yuvasının biriciği, efendim,
 keçiler yürümez kayadan, efendim,
 ana yuvasının biriciği, efendim!
 Etrafımda uçan kaz idin, efendim,
 babanın biriciği idin, efendim!
 Yumurtadan ak idin, efendim,
 ana karnında tek idin, efendim!
 Adı güzel, ay ışığı, efendim,
 altından yapma filizim, efendim,
 bir ağabeyin olsaydı, efendim,
 gümüşten yapma
 filizim, efendim,
 küçük erkek kardeşin olsaydı, efendim
 Önünde bir yele olsaydı, efendim,
 arkanda bir kuyruk olsaydı, efendim!"
 Han çocuğu Kanıkey,
 saçlarını çözdü artık,
 beline sımsıkı sardı!
 Han çocuğu Kanıkey
 yüzünü yırtıyordu hep!
 Günleri göz yaşıyla göl oldu,
 bütün suyunu sel aldı!
 Cakıp'ın oğlu genç Manas'ı
 Talas suyunun boyunda,
 Sulpukor dağı başına
 alıp götürüp gömdüler.
 Yedinci ayın sonunda,
 sekizincisine girince,
 sekizinci ay bitip de
 dokuzuncu aya girince,
 Cakıp-bay bu haram kul
 Mendi-bay'ı gönderip,
 Kanıkey'e dedirtti ki:
 "At ölse postu miras kalır,
 ağabey ölse yenge miras kalır!
 Han çocuğu Kanıkey
 Er Manas'tan arta kaldı.
 Akıllı doğan Abeke
 hödük doğan o Köböş de
 Er Manas'ın küçük kardeşleri:
 Köböş'ü mü alacak o,
 yoksa Abeke'yi mi?
 Kimi severse onu alsın!"
 Han çocuğu Kanıkey,

- бу кеп угуп ыйлады:
'Абеке, Көбөш арамдын
айтар кеби бу эмес,
Манастан калган катындын
- 100 угар кеби бу эмес!
Манас бир төрөм өткөндө,
жет'ай боюнмад калд'эле,
жети айдан сегис ай
эми болуп келиптир,
- 105 сегис айдан тогус ай
эми болуп келиптир!
Жаза бир тайым кыс болсо,
отко салып күйгүзөм,
сууга салып агызам:
- 110 андан кийн тийемин!
Менин балам уул болсо,
тиймек турмак сийбаймын!
Шундай деп жооп жиберди.
Каныкейдин кашында
- 115 Шооруктун кысынын
Акылайдын айлы турду,
Акылайга барды Менди-бай,
Жакыптын кебин айтты дейт:
'Шооруктун кысы Акылай-
- 120 "Ат өлсө, сооры керес!" дөчү'ди,
"Ага өлсө, жеңе керес!" дөжү'ди!-
Акыл-мен тууган Абеке,
көдөк тууган ол Көбөш
Эр Манастын иниси:
- 125 кимисине тийесин?
Жа Көбөшкө тийеби,
жа Абекеге тийеби? -
"Сүгөнүнө тийсин!" дейт!
Шооруктун кысы Акылай айтат:
- 130 'Балалуу катын бар болсо,
баласын эркейт.
Баласы жок мен байкуш-
акыл-мен тууган Абеке
астыртын келип кессин де!'
- 135 Көк ала сакал Менди-бай
Жакып-байга барды дейт,
Жакып-байга айтты дейт:
'Кан баласы Каныкей
шундай деп жооп жиберди:
- 140 "Бу Манасым өткөндө,
жет'ай боюмда бар эле:
жети айдан сегис ай
эмди болуп келди", дейт,
"сегис айдан тогус ай
- 145 эмди болуп келди" дейт.
"Жаза бир тайып кыс болсо,
отко салып күйгүзөм,
сууга салып агызам:
андан кийн тийемин!

bu kúp ugup ıyladı:
'Abéké, Köböş aramdın
aytar kébi bu émes,
Manastan kalğan katındın
uğar kébi bu émes!
Manas bir töröm ötköndö,
cét'ay boyunmad kald'эле,
cėti aydan ségis ay
émi bolup kéliptir,
ségis aydan toğus ay
émi bolup kéliptir!
Caza bir tayım kıs bolso,
otko salıp küygüzöm,
suuğa salıp ağızam:
andan kiyn tiyemin!
Ménin balam uul bolso,
tiymek turmak siybaymın!
Şunday dép coop ciberdi.
Kanıkéydin kaşında
Şooruktun kısınnın
Akılaydın aylı turdu,
Akılayğa bardı Méñdi-bay,
Cakıptın kébin ayttı déyt:
'Şooruktun kısı Akılay-
"At ölsö, soorı kérés!" dөçü'di,
"Ağa ölsö, cөñe kérés!" dөcü'di!-
Akıl-men tuuğan Abéké,
ködök tuuğan ol Köböş
Ér Manastın inisi:
kimisine tiyesin?
Ca Köböşkö tiyebi,
ca Abékége tiyebi? -
"Sügönünө tiysin!" déyt!
Şooruktun kısı Akılay aytat:
'Balaluu katın bar bolso,
balasın érerkeyt.
Balası cok mén baykuş-
akıl-men tuuğan Abéké
astırtın kélip késsin dé!
Kök ala sakal Méñdi-bay
Cakıp-bayğa bardı déyt,
Cakıp-bayğa ayttı déyt:
'Kan balası Kanıkéy
şunday dép coop ciberdi:
"Bu Manasım ötköndö,
cét'ay boyumda bar эле:
cėti aydan ségis ay
émdi bolup kélđi", déyt,
"ségis aydan toğus ay
émdi bolup kélđi" déyt.
"Caza bir tayıp kıs bolso,
otko salıp küygüzöm,
suuğa salıp ağızam:
andan kiyn tiyemin!

bunu işitip ağladı:
"Ne Abeke, ne Köböş
böyle haram şeyler demesinler,
Manas'tan kalan bir kadının
duyacağı sözler değil bu!
Biricik efendim Manas öldüğünde,
yedi aylık gebe idim,
yedinci aydan sonra
sekizinci ay oldu,
sekizinci aydan sonra
dokuzuncu ay oldu!
Doğan çocuk kız olursa,
ateşe atıp yakarım,
suya atar da boğarım,
sonra biriyle evlenirim!
Çocuğum oğlan olursa,
kimseyle evlenmem ben!"
Onlara böyle cevap verdi.
Kanıkey'in karşısında
Şooruk'un kızı
Akılay'ın çadırı kurulmuştu.
Mendi-bay Akılay'a gitti,
Cakıp'ın söylediklerini anlattı:
"Şooruk'un kızı Akılay!
Derler ki "At ölse postu miras kalır!
Ağabey ölse yenge miras kalır!"
Akıllı doğan Abeke,
bir hödük doğan Köböş,
Manas'ın küçük kardeşleri;
hangisiyle evlenecek?
Köböş'e mi gidecek,
Abeke'ye mi gidecek?
"Kimi severse onu alsın." dediler."
Şooruk'un kızı Akılay dedi ki:
"Oğlu olan her kadın,
oğlunu bir er yetiştirir.
Çocuğu olmayan ben baykuş,
akıllı doğan Abeke'ye söyle,
gelsin benimle evlensin, de!"
Mavi sakallı Mendi-bay
oradan Cakıp-bay'a gitti,
Cakıp-bay'a dedi ki:
"Han çocuğu Kanıkey,
şöyle cevap gönderdi:
"Manasım öldüğü vakit,
yedi aylık gebe idim,
yedi ay bitti sonra da,
şimdi sekizinci ay oldu,
sekizinci ay da bitti,
şimdi dokuzuncu ay oldu.
Kız doğuracak olursam,
ateşe atıp yakarım,
sulara atıp boğarım,
ondan sonra evlenirim!

- 150 Эркек бир мерсет бу болсо,
Абеке, Көбөш арамга
тиймек бир турмак сийбайм!" дейт.
Шооруктун кысы Акылай
үйүнө мен түшкөмүн,
155 түшүп туруп айткамын.
Шооруктун кысы Акылай
кебимди угуп айтты дейт:
"Акыл-мен тууган Абеке
астыргын келип кессин!" дейт.'
- 160 Мынын кебин уккан соң,
акыл-мен тууган Абеке:
'Барсам, барайн!' деп айтты.
Күүгүм кирди, күн батты,
каш карайып эл жатты:
165 акыл-мен тууган Абеке
эми атка минди дейт,
Шооруктун кысы Акылай
койнуна келип жатты дейт.
Шооруктун кысы мыны айтат:
170 'Кан баласы Каныкей
эркек бир тууп бу салса,
киндигин өзүм кесем', деп,
'кирин өзүм жууам!' деп,
'бу баланын оосына
175 кебес бир тыгын салайн!
Баланы бир өлтүрүп койойн!'
Күндөрдөн күнү өрттү дейт,
кан баласы Каныкей
он айлары бүткөндө,
180 алтыпдан ача, жес бакан
Каныкей салып толготту,
баланын үнү барк этти,
баты жерге жарк этти.
Кан баласы Каныкей
185 бала тууп салган соң,
Шооруктун кысы Акылай
жүгүрүп келип кирди дейт.
'Киндигин өзүм кесем', деп,
'кирин өзүм жууам', деп,
190 'баланы көрө койом!' деп.
Багды-дөөлөт байбиче
эркегин-ургачысын билгиспей
ала кашты төрүнө.
Шооруктун кысы Акылай:
195 'Бирин бала туугансын,
бирин ала качкансын,
баланы мaa көрсөтпөй!'
Тарынып кетип калды.
Тарынып кетип калганда,
200 Каныкей туруп айтат дейт:
'Айналайн энеке,
эркек бирб' экен балаңыс?
Бийкеч бирб' экен балаңыс?'
- Erkek bir merset bu bolso,
Abéké, Köböş aramğa
tiymek bir turmak siybaym!" déyt.
Şooruktun kısı Akılay
üyünö mén tüşkömün,
tüşüp turup aytkamın.
Şooruktun kısı Akılay
kébimdi uğup ayttı déyt:
"Akıl-men tuuğan Abéké
astırtın kélip késsin!" déyt.'
- Mının kébin ukkan soñ,
akıl-men tuuğan Abéké:
'Barsam, barayn!' dép ayttı.
Küügüm kirdi, күn battı,
kaş karayıp él cattı:
akıl-men tuuğan Abéké
émi atka mindi déyt,
Şooruktun kısı Akılay
koynuna kélip cattı déyt.
Şooruktun kısı mını aytat:
'Kan balası Kanıkéy
érkek bir tuup bu salsa,
kindigin özüm késem', dép,
'kirin özüm cuuam!' dép,
'bu balanın oosına
kébes bir tıgın salayn!
Balanı bir öltürüp koyoyñ!'
Kündördön күnү örttü déyt,
kan balası Kanıkéy
on ayları бүtköndö,
altından açа, cés bakan
Kanıkéy salıp tolgottu,
balanın ünü bark étti,
batı cérge cark étti.
Kan balası Kanıkéy
bala tuup salğan soñ,
Şooruktun kısı Akılay
cügürüp kélip kirdi déyt.
'Kindigin özüm késem', dép,
'kirin özüm cuuam', dép,
'balanı körö koyom!' dép.
Bagdı-döölöt baybiçe
érkegin-urğaçısın bilgispey
ala kaştı törünö.
Şooruktun kısı Akılay:
'Biriñ bala tuuğansın,
biriñ ala kaçkansın,
balanı maa körsötpöy!'
Tarınıp kétip kaldı.
Tarınıp kétip kalğanda,
Kanıkéy turup aytat déyt:
'Aynalayn éneke,
érkek birb' éken balañıs?
Biykeç birb' éken balañıs?'
- Çocuğum erkek olursa,
ne Köböş ne de Abeke,
hiç biriyle evlenmem ben!"
Şooruk'un kızı Akılay'a
çıkıp sonra gittim ben.
Ona haber götүrdüm, ben.
Şooruk'un kızı Akılay,
sözүme kulak verip dedi ki:
"Akıllı doğan Abeke,
benimle gelip evlensin." dedi."
Bu sözü duyunca
akıllı doğan Abeke:
"Kalkıp ona gideyim!" dedi.
Akşam oldu, güneş battı,
karanlık oldu il yattı,
akıllı doğan Abeke,
o zaman ata binerek,
Şooruk'un kızı Akılay'ın
gelip koynuna yattı.
Şooruk'un kızı dedi ki:
"Hanın kızı Kanıkey,
erkek çocuk doğursa,
göbeğini ben keserim,
kirini kendim yıkarım,
bu çocuğın ağzına,
bir paçavra tıkarım ben!
Çocuğu öldürürüm ben!"
Aradan günler geçti,
han kızı Kanıkey'in
gebeliği on ay oldu.
Altın çatallı bakır değneği koyup,
Kanıkey'in ağrısı tutmuştu,
çocuğın sesi viyakladı,
baş da çıkıp tırak etti.
Han çocuğu Kanıkey,
çocuğu böyle doğurunca
Şooruk'un kızı Akılay,
koşa koşa geldi,
göbeğini ben keseyim, dedi,
kirini ben yıkayayım, dedi,
çocuğu hele göreyim, dedi.
Bagdı-döölöt baybiçe,
erkek mi kız mı bilmesin diye,
alıp bir bucağa kaçtı,
Şooruk'un kızı Akılay:
"Yalnız başına doğurtmuş,
yalnız benden sakladı onu,
yavruyu bana göstermedi!" dedi.
Darılıp çıkıp gitti.
Böyle darılıp gidince,
Kanıkey dedi ki:
"Ah sevgili anneciğim,
çocuğumuz oğlan mıdır,
çocuğumuz yoksa kız mıdır?"

- Эне көрүп айтты дейт:
- 205 'Айналайн Каныкей,
а сүйүнчү, сүйүнчү!
Жаңы тууган бу балам
бир эркек болучу бу балам!
Анда туруп Каныкей:
- 210 'Айналайн мазарым эне,
бу уйкуну таштайлы!
Балага бешик кылбайлы!
Баланы кезүлөшө багалы!
Түн ортосун жеткенче,
- 215 бүрө алды баланы,
түн ортосу өткөндө,
бүрө алып турду дейт.
Картайган-да Жакып-бай,
Абеке-минен бу Көбөш,
- 220 үчөө кол курап чыкты:
'Жаңы туган баланы
эртен бис өлтүрөбүс!' дейт.
Таң агарып атканда,
күн кызарып чыкканда,
- 225 чабуул келе жатыры,
Кан баласы Каныкей
жаңытууган баланы
койнуна салып алды дейт,
алтымыш жашар энесин,
- 230 Багды-дөөлөт байбиче,
колунан жетелеп алды,
Алты-байдын аралга
эми кирип кетти дейт.
Манастын эки иниси
- 235 Абеке, Көбөш арам кул
эми үйгө кирсе-де,
Каныкейди таппады,
жаш баланы таппады.
Чамгарагын чакты дейт,
- 240 чагып отко жакты дейт,
керегесин кести дейт,
кесип отко жакты дейт!
Үңкүр толгон үптөрүн,
аны алып кетти дейт:
- 245 ак куржунда булдарын,
аны келип кетти дейт!
Эчкиден калган улакты,
курсактан калган чунакты
найзадан калган желекти,
- 250 Манастан калган белекти
Каныкей-минен байбиче
токойго алып кирип кетти.
Ала качып кеткенде,
барарына эли жок,
- 255 батарына тоо жок.
Анда айттың Каныкей:
'Эмди, эме, не дейсин?

- Éne көрүп ayttı déyt:
'Aynalayn Kanıkéy,
a süyünçü, süyünçü!
Cañı tuuğan bu balam
bir érkek boluçı bu balam!
Anda turup Kanıkéy:
'Aynalayn mazarım éne,
bu uykunu taştaylı!
Balağa beşik kılbaylı!
Balanı kézüleşe baǵalı!
Tün ortosun céikençe,
bürö aldı balanı,
tün ortosu ötköndö,
bürö alıp turdu déyt.
Kartayǵan-da Cakıp-bay,
Abéké-minen bu Köböş,
üçöö kol kurap çıktı:
'Cañı tuuğan balanı
érten bis öltüröbüs!' déyt.
Tañ aǵarıp atkanда,
kün kızarıp çıkkанда,
çabuul kéle catırı,
Kan balası Kanıkéy
cañıtuuğan balanı
koynuna salıp aldı déyt,
altımış çaşar énesin,
Bagdı-döölöt baybiçe,
kolunan cételep aldı,
Altı-baydın aralǵa
émi kirip ketti déyt.
Manastın éki inisi
Abéké, Köböş aram kul
émi üygö kirse-de,
Kanıkéydi tappadı,
çaş balanı tappadı.
Çamǵaraǵın caktı déyt,
çaǵıp otко caktı déyt,
kéregesin késti déyt,
késip otко caktı déyt!
Üñkür tolǵon üptörün,
anı alıp ketti déyt:
ak kurcunda buldarın,
anı kélip ketti déyt!
Éçkiden kalǵan ulaktı,
kursaktan kalǵan çunaktı
nayzadan kalǵan célekti,
Manastan kalǵan bélékti
Kanıkéy-minen baybiçe
tokoyǵo alıp kirip ketti.
Ala kaçıp kétkenде,
bararına éli çok,
batarına too çok.
Anda ayttıñ Kanıkéy:
'Émdi, éме, né déysin?

- İhtiyar bakıp dedi ki:
"Sevgili yavrum Kanıkey,
sevin yavrum, çok sevin,
yeni doğan bu çocuk,
bu yavrucuk oǵlan!"
Kanıkey de dedi ki:
"Oh sevgili anneciğim,
uyku aramayalım biz,
çocuǵa beşik yapmayalım,
nöbetleşe bakalım biz!"
Gece yarısı yaklaşıncа,
birisi aldı çocuǵu,
gece yarısı geçince,
öbürü tuttu çocuǵu,
ihtiyarlayan Cakıp-bay
Abeke ile Köböş de,
üçü asker topladılar,
"Yeni doğan bu çocuǵu,
erkenden öldürelim!" diye.
Tan yeri aǵarıp,
gün kızarıp doğarken,
savaşa gelmişlerdi,
han çocuǵu Kanıkey
yeni doğan çocuǵunu
alıp göǵsüne koydu.
Altmışındaki annesi
Bagdı-döölöt baybiçeyi,
elinden tutup götürdü,
Altı-bay'ın çalılıǵına
kaçıp oraya saklandı.
Manas'ın iki küçük kardeşi,
Abeke, Köböş, haram kullar,
onun evine girdiler,
Kanıkey'i bulamadılar,
çocuǵu da bulamadılar.
Bacayı parçaladılar,
çakıp ateşe yaktilar,
parmaklıǵı da kırdılar,
kırıp ateşe yaktilar!
Maǵra dolduracak kadar
mallarını alıp gittiler,
ak huncundan paralarını
alıp gittiler!
Keçiden kalan oǵlaǵı,
karnında taşıdığı bu masumu
kargıdan kalan sancaǵı,
Manas'tan kalan mirası,
baybiçe ile Kanıkey
alıp ormana girdi.
Böylece kaçarken onlar,
gidecekleri kimse yoktu,
saklanacak daǵ yoktu,
Kanıkey sen dedin ki:
"Şimdi sen ne dersin, anam?

- Кайда барабыс, эне?
 Өкүл атам Карым-бай,
 260 Карым бир байга баралы!
 Этегиң элек болду,
 жеңиң-де желек болду!
 Карым-байга барбасак,
 кайда бис барабыс?' дейт.
- 265 Карым деген байынын
 олтурат деген жерине
 эмди барды катындар,
 олтырган деген жерине
 качып келип жеткенде,
 270 көчүп кетип калыптыр.
 Көчүнүн көтүнөн чуркады.
 Жолдо жүрүп кеткенде,
 кызыл мойнчо бир музоо
 келип жатыр жолунда.
- 275 Каныкей аны кармады-
 сойоруна бычак жок,
 чагарына чакмак жок,
 не кыларын билбеди.
 Анда ыйлап турганда,
 280 өкүл атасы Карым-бай
 желип келип жатыптыр.
 Каныкей аны көргөндө,
 Карым-байды таныганда,
 жалбарып туруп айтты дейт:
- 285 'Өкүл атам, сени айтам,
 Батыр Манас бу эрим,
 бу ааламдан өткөндө,
 Абеке, Көбөш арам кул
 мени "Алам!" деп келди.
- 290 Бу арамга тийбедим.
 Бу арамга тийбесем,
 Абеке, Көбөш арам кул
 менин үйүмө келгендир,
 чамгарагын чаккандыр,
- 295 чагып отко жаккандыр,
 керегемди кескендир,
 кесип отко чаккандыр!-
 Эчкиден калган улакты,
 курсактан калган чунакты,
- 300 найзадан калган желекти,
 Манастан калган белекти
 алып бир качып беремин!
 Өкүл ата Карым-бай
 Каныкейге айтты дейт:
- 305 'А Каныкей, Каныкей, ботом
 Манастан калган баланы
 алып бир качып сен келсең,
 үйүмө сени киргиспейм,
 турар жерди бер' албайм-
- 310 сенин бир байың Манастан,
 анан бир көөнүм бек калган!

- Kayda barabis, éne?
 Ökül atam Karım-bay,
 Karım bir bayğa baralı!
 Êtegiñ élek boldu,
 céniñ-de célek boldu!
 Karım-bayğa barbasak,
 kayda bis barabis?' déyt.
- Karım dégen bayının
 olturat dégen cérine
 émdi bardı katındar,
 olurğan dégen cérine
 kaçıp kélip cétkende,
 köçüp kétip kalıptır.
 Köçünün kötünön çurkadı.
 Coldo cüriip kétkende,
 kızıl moynço bir muzoo
 kélip catır colunda.
- Kanıkéy anı karmadı-
 soyoruna bıçak çok,
 çağarına çakmak çok,
 né kıların bilbedi.
 Anda ıylap turğanda,
 ökül atası Karım-bay
 célip kélip catıptır.
 Kanıkéy anı körgöndö,
 Karım-baydı tanığanda,
 calbarıp turup ayttı déyt:
 'Ökül atarn, séni aytam,
 Batır Manas bu érim,
 bu aalamdan ötköndö,
 Abéké, Köböş aram kul
 méni "Alam!" dép kélđi.
- Bu aramğa tiybedim.
 Bu aramğa tiybesem,
 Abéké, Köböş aram kul
 ménin üyümö kélgendir,
 çamğarağın çakkandır,
 çağıp otko cakkandır,
 kéregemdi késkendir,
 késip otko çakkandır!-
 Êçkiden kalğan ulaktı,
 kursaktan kalğan çunaktı,
 nayzadan kalğan célekti,
 Manastan kalğan bélékti
 alıp bir kaçıp béremin!'
 Ökül ata Karım-bay
 Kanıkéyge ayttı déyt:
 'A Kanıkéy, Kanıkéy, botom!
 Manastan kalğan balanı
 alıp bir kaçıp sén kélseñ,
 üyümö séni kirgispeym,
 turar cérdi bér' albaym-
 sénin bir bayıñ Manastan,
 anan bir köönüm bék kalğan!

- Nereye gidelim, anam?
 İsim babam Karım-bay var,
 bu Karım-bay'a gidelim!
 Eteğin eleğe dönmüş,
 yenin yulara dönmüş!
 Karım-bay'a gitmezsek biz,
 nereye gidelim dersin?
 Karım denilen beyin
 oturduğu yere doğru
 yollandı şimdi kadınlar.
 Oturduğu yere
 kaçıp geldiğinde kadınlar,
 oradan göçüp gitmişti o.
 Arkasından gitti bunlar,
 Yolda giderken bunlar,
 kızıl boncuklu bir dana
 geliyordu bu yoldan.
- Kanıkey tuttu onu,
 kesmek için bıçak yok,
 vurmak için demir yok,
 ne yapacaklarını bilmediler.
 Öyle ağlaşıp dururken
 isim babası Karım-bay
 yel gibi koşup geliyordu.
 Kanıkey onu görünce
 Karım-bay'ı tanıyınca,
 yalvararak dedi ki:
 "İsim babam seni çağırdım,
 bahadır Manas bu erim,
 bu alemden göçüp gitti,
 Abeke, Köböş, haram kullar,
 beni almağa geldiler.
 Bu haram kulları reddettim,
 onları reddettim diye,
 Abeke, Köböş, haram kullar,
 gelip evime girdiler,
 bacayı parçaladılar,
 çakıp ateşe yaktılar,
 parmaklığı da kırdılar,
 kırıp ateşte yaktılar!
 Keçiden kalan oğlağı,
 karnımda taşıdığım bu masumdu,
 kargıdan kalan sancağı,
 Manas'tan kalan mirası,
 alıp kaçtım hemen!"
 İsim babası Karım-bay,
 Kanıkey'e dedi ki,
 "Kanıkey, Kanıkey, yavrum,
 Manas'tan kalan çocuğu,
 kaçıp götürüyorsan,
 seni evime koymam ben.
 oturacak yer de vermem,
 senin beyin Manas'a
 pek dargınım ben!

- Бу мойнчомду сен туттуң,
мойнчомду сага бер'албайм!
Өкүл ата Карым-бай
- 315 кызыл мойнчо бир музоо
колунан сууруп алды дейт,
үйүнө айдап барды дейт.
Каныкей кайта басты дейт,
байбичеге келди дейт:
- 320 'Айналайн мазарым, эне,
өкүл атам Карым-бай, эне,
кызыл мойнчо бир музоо, эне,
колумнан сууруп алды дейт, эне!
Байдын бир уулу Бакай, эне,
- 325 оң далынын кемирчек, эне,
оюп бир салды дед'эле, эне:
сол далынын кемирчек, эне
Сулпукордун башында, эне,
төөгө салды дед'эле, эне!
- 330 Жүр Бакайга баралы, эне!
Түнүн бир түндөй жүрдү дейт,
күнүн бир күндөй жүрдү дейт,
этеги элек болду дейт,
жеңи желек болду дейт.
- 335 Байдын уулу ол Бакай
үйүнөн чыгып келди дейт.
Минер аты Көк-чолок,
Көк-чологун миниптир Бакай,
Сан төөнү жийп барыптыр Бакай.
- 340 Барып келген Бакайды
Каныкей көрүп салды дейт,
Каныкей келип айтты дейт:
'Салам айтмак менде жок, Бакай,
элик бир алмак сенде жок, Бакай!'
- 345 Эчкиден калган улакты, Бакай,
курсактан калган
чунакты, Бакай,
найзадан калган желекти, Бакай,
Манастан калган белекти, Бакай,
алып бир качып келемин, Бакай!'
- 350 Байдын уулу ол Бакай
атынын башын бурду дейт,
ошу бир жерде турду дейт.
Каныкейдин колунан Бакай
баланы сууруп алды дейт,
- 355 өдө бир карап чапты дейт,
ооп бир түштү бу бала,
ылдый карап бир чапты,
эңгип бир түштү бу бала!
Каныкей-минен бу Чакан,
- 360 Байдын уулу бу Бакай
үчөө бир келип ыйлады.
Анда айттың Каныкей:
'Абеке, Көбөш арам кул
малды катка салыпты,
- Bu moynçomdu sën tuttuñ,
moynçomdu sağa bër'albaym!
Ökül ata Karım-bay
kızıl moynço bir muzoo
kolunan suurup aldı déyt,
üyünö aydap bardı déyt.
Kanıkéy kayta bastı déyt,
baybiçege keldi déyt:
'Aynalayn mazarım, éne,
ökül atam Karım-bay, éne,
kızıl moynço bir muzoo, éne,
kolumnan suurup aldı déyt, éne!
Baydın bir uulu Bakay, éne,
oñ dalının kémirçek, éne,
oyup bir saldı déd'эле, éne:
sol dalının kémirçek, éne
Sulpukordun başında, éne,
töögö saldı déd'эле, éne!
Cür Bakayğa baralı, éne!'
Tünün bir tündöy cürdü déyt,
kүнün bir күндөй cürdü déyt,
étegi élek boldu déyt,
céñi célek boldu déyt.
Baydın uulu ol Bakay
üyünön çıгып keldi déyt.
Miner atı Kök-çolok,
Kök-çolоğun miniptir Bakay,
San töönü ciyp barıptır Bakay.
Barıp kélgen Bakaydı
Kanıkéy көrүp saldı déyt,
Kanıkéy kélip ayttı déyt:
'Salam aytmak mende çok, Bakay,
elik bir almak sende çok, Bakay!'-
Éçkiden kalğаn ulaktı, Bakay,
kursaktan kalğаn
çunaktı, Bakay,
nayzadan kalğаn célekti, Bakay,
Manastan kalğаn bélekti, Bakay,
alıp bir kaçıp kélemin, Bakay!'
Baydın uulu ol Bakay
atının başın burdu déyt,
oşu bir cérde turdu déyt.
Kanıkéyдин kolunan Bakay
balanı suurup aldı déyt,
ödö bir karap çaptı déyt,
oop bir түştü bu bala,
ıldıy karap bir çaptı,
éңgip bir түştü bu bala!
Kanıkéy-minen bu Çakan,
Baydın uulu bu Bakay
üçөө bir kélip ıyladı.
Anda ayttıñ Kanıkéy:
'Abéké, Köböş aram kul
maldı katka salıptı,
- Tuttuğın şu danamı da
vermem sana danamı ben!"
İsim babası Karım-bay
kızıl danayı aldı,
çekerek elinden aldı,
aldı evine götürdü.
Kanıkey geriye döndü,
baybiçenin yanına geldi,
"Ah sevgili anneciğim,
isim babası Karım-bay, anne,
kızıl bir danayı, anne,
çekip aldı elimden, anne,
Bay'ın tek oğlu Bakay, anne,
sağ küreğinin kemiğini, anne,
oymuş vaktiyle, diyorlar, anne,
sol küreğinin kemiğini, anne,
Sulpukor dağı başında, anne,
bir deveye yüklemiş, anne!"
Yürü Bakay'a gidelim, anne!"
Geceler gecesi gittiler,
gün üstüne gün yürüdüler,
etekleri elek oldu,
yenleri hep yular oldu,
Bay'ın oğlu bu Bakay'ın
evine çıkıp geldiler.
Binek atı Kök-çolok
Kök-çolok'a bindi Bakay,
sayısız develerini toplamış Bakay.
Şu gelen Bakay'ı
Kanıkey gördü,
Kanıkey gelip dedi ki:
"Selam vermek bana yakışmaz, Bakay.
selam almak sende yok, Bakay!
Keçiden kalan bu oğlakla, Bakay,
karnımda taşıdığım bu
masumla, Bakay,
kargıdan kalan sancakla, Bakay,
Manas'tan kalan bu mirasla, Bakay,
bunlarla kaçıp geldim, Bakay."
Bay'ın oğlu Bakay o zaman,
atının başını çevirdi,
önlerinde durdurdu.
Kanıkey'in elinden Bakay,
çekip aldı bu çocuğu,
bir kere tepeden yukarıya koşturdu,
yana kayıp düştü bu çocuk,
bir kere tepeden aşağıya koşturdu,
sırt üstü düştü bu çocuk!
Kanıkey ile bu Çakan
Bay'ın oğlu bu Bakay,
üçü birden ağladılar.
O zaman Kanıkey dedi ki:
"Abeke, Köböş, haram kullar,
hayvan sayısını yazdılar,

- 365 мал эсебин алыпты
булду катка салыпты,
бул эсебин алыпты!
Каныкей-минен бу Чакан
өкөбүс качып келиптик.
- 370 Абеке, Көбөш арам кул,
башың болсо өлүмдө,
малың болсо талоода!-
Башыңды койдой кеспесем,
каныңды суудай төкпөсөм!
- 375 Байдын уулу сен Бакай, аке,
эми бир арга не болот, аке?
Эми амалым эн болот, аке?
Анда айттың сен, Бакай:
'Айналайн Каныкей, ботом,
- 380 жакындата тура көр, ботом!
Эдиште айран кылайн, ботом,
айран ууртап келип турайн, ботом!
Аты-тону камдайн, ботом!
Андан кийн жолду
көрсөтөйн, ботом!'
- 385 Кан баласы Каныкей
жакындатып алды дейт,
эдиште айран кылды дейт
аты бир тон камдады,
азык бир түлүк камдады,
- 390 айрылып жолго алып келди.
Анда айттың Каныкей:
'Эми арга не болот, Бакай?
Кара бир Ногой Жамгырчы,
Жамгырчыга барайн!
- 395 Жамгырчыга бара-тыган жолду
эми мага көрсөтчү, Бакай!
Анда айтты бу Бакай:
'Кара бир Ногой Жамгырчы, балам,
анын бир жолун көрсөтпөйм, балам!
- 400 Манас-минен Жамгырчы, балам,
өкө сөк өштү киш'эле-
Кара бир Ногой Жамгырчы
эчкиден калган улакты,
курсактан калган чунакты,
- 405 аны өлтүрүп салбайбы?
Өзүңө нике кыйбайбы?
Андан бир арга не болот?
Жамгырчы жолун көрсөтпөйм!
Өс атекен Кара-кан,
- 410 Кара-канга сен барсаң!
Кара-кан жолун көрсөтөм!
Бу Бакай мыны айткан соң,
Кара-кан жолун көрсөткөн соң,
Кан баласы Каныкей
- 415 күнүн күндөй жүрдү дейт,
ктүнүн түндөй жүрдү дейт,
алда канча күн болду,
- mal ésebin alıptı
buldu katka salıptı,
bul ésebin alıptı!
Kanıkéy-minen bu Çakan
ököbüs kaçıp kéliptik.
Abéké, Köböş aram kul,
başıñ bolso ölümdö,
malıñ bolso talooda!-
Başıñdı koydoy késpedesem,
kanıñdı suuday tökpösöm!
Baydın uulu sén Bakay, ake,
émi bir arğa né bolot, ake?
Émi amalım én bolot, ake?
Anda ayttıñ sén, Bakay:
'Aynalayn Kanıkéy, botom,
cakındata тура көр, botom!
Édişte ayran kılayn, botom,
ayran uurtap kélip turayn, botom!
Atı-tonu kamdayn, botom!
Andan kiyn coldu
körsötöyn, botom!'
- Kan balası Kanıkéy
cakındatıp aldı déyt,
édişte ayran kıldı déyt
atı bir ton kamdadı,
azık bir tülük kamdadı,
ayrılıp colgo alıp kélđi.
Anda ayttıñ Kanıkéy:
'Émi arğa né bolot, Bakay?
Kara bir Nogoy Camgırçı,
Camgırçığa barayn!
Camgırçığa bara-tıgan coldu
émi mağa körsötçü, Bakay!'
Anda ayttı bu Bakay:
'Kara bir Nogoy Camgırçı, balam,
anın bir colun körsötpöym, balam!
Manas-minen Camgırçı, balam,
ökö sök öştü kiş'эле-
Kara bir Nogoy Camgırçı
éçkiden kalğan ulaktı,
kursaktan kalğan çunaktı,
anı öltürüp salbaybı?
Özüñö nıke kıybaybı?
Andan bir arğa né bolot?
Camgırçı colun körsötpöym!
Ös ateken Kara-kan,
Kara-kanğa sén barsañ!
Kara-kan colun körsötöm!'
Bu Bakay minı aytkan soñ,
Kara-kan colun körsötkön soñ,
Kan balası Kanıkéy
kүнүн күндөй cүрдү déyt,
ktүнүн түндөй cүрдү déyt,
alda канча күн boldu,
- hayvanın hesabını aldılar,
buldukları her şeyi yazdılar,
malın hesabını yaptılar!
Kanıkey ile Çakan
ikimiz kaçıp geldik biz.
Abeke, Köböş, haram kullar,
başınız beladan kurtulmasın,
hayvanlarınız çapulun olsun!
Başını koyun gibi kesmezsem,
kanını su gibi dökmezsem!
Bay'ın oğlu Bakay, kardeş,
nasıl kurtulalım, kardeş,
şimdi ne çare bulalım, kardeş?"
O zaman Bakay dedin ki:
"Pek sevgili Kanıkey, yavrum,
sen burada dur, yavrum!
Kovada ayran yapayım, yavrum,
size ayran çalayım, yavrum!
Atla elbise hazırlayım, yavrum!
Yolu sonra
gösteririm, yavrum!"
Han çocuğu Kanıkey'i
yanına aldı,
kovada ayran karıştırdı,
at ve giyim hazırladı,
yiyecek azık hazırladı,
götürüp yolun başına getirdi.
O zaman Kanıkey dedin ki:
"Kurtuluş nasıl olacak, Bakay?
Kara Nogay Camgırçı var,
Camgırçı'ya varayım, ben,
Camgırçı'ya giden yolu,
bana göster, Bakay!"
O zaman Bakay dedi ki:
"Kara Nogay Camgırçı'nın, yavrum,
yolunu sana göstermem, yavrum!
Manas ile Camgırçı, yavrum,
iki düşman soyundan, yavrum,
bu Kara Nogay Camgırçı,
keçiden kalan bu oğlağı,
karnında taşıdığın bu masumu,
onu öldürüp yok etmez mi?
Seni nikahla almaz mı?
Bundan nasıl kurtulursun?
Camgırçı'nın yolunu göstermem!
Kendi baban Kara Han var,
sen Kara Han'a gitsene!
sana Kara Han'ın yolunu göstereyim!"
Bakay bunları deyip
Kara Han'ın yolunu gösterdikten sonra
han çocuğu Kanıkey,
günler günü yol yürüdü,
geceler gecesi yol yürüdü,
böylece günler geçti,

- алда канча түн болду,
кылып берген азыкты
- 420 кан баласы Каныкей
энесине жалмап берет дейт,
балаңа чайнап берет дейт.
Азыгы бир түгөнүп кетти дейт,
жүрүп келген кемпирдин
- 425 курсаги ачып кетти дейт,
көсү бозоруп кетти дейт.
Анда айтты бу кемпир:
'Айналайн Каныкей, ботом,
көс бозоруп кетипти, ботом-
- 430 эми арга не болот, ботом,
эми амал не болот, ботом?
Атекеңнин ак-шагыл, ботом,
көрүнөбү бу жерден, ботом?'
Анда айттың Каныкей:
- 435 'Сен бир нече күндөр чыдасаң, эне,
ошу жерден ашыксак, эне,
алты бир күнү жетербис, эне,
ашыкпасак, мазарым, эне
жети бир күнү жетербис, эне.'
- 440 Кан баласы Каныкей
энесине жалмап берди дейт,
балага чайнап берди дейт.
Эми бир жүрүп берди дейт.
Эки күн эрүү болду дейт-
- 445 Каныкей туруп ыйлады:
'Айналайн мазарым, эне,
анда бир турган Ак-тумшук, эне!
Бурун менин атекем
Кара-кандын төрүндө
- 450 анда менин кыс чакта
бойоо каскан жер эле!
Ошу жердин алмалары
мала кашка инектей,
ошунун өрүктөрү
- 455 кунан койдун жүрөктөй!-
Ошу бир жерге барсакпы?'
Анда айтты байбиче:
'Айналайн Каныкей, ботом,
менден бир несин сурайсын, ботом,
- 460 мынын жолын сен билсең, ботом,
баштап бир алып бар, ботом!'
Ошу бир жерге барды дейт,
барып бир конуп калды дейт,
алмаларын алды дейт,
- 465 өрүктөрүн жеди дейт,
мыктап тоюп болду дейт.
Куржунуна салды дейт,
эми жүрүп берди дейт.
Эми жүрүп бергенде,
- 470 атасынын Ак-шагыл
аа жетип барды дейт.
- алда канча түн болду,
кылып берген азыкты
кан баласы Каныкей
энесине calmap béret déyt,
balaña çaynap béret déyt.
Azıgı bir tügönüp kétti déyt,
cürüp kélgen kémpirdin
kursagi açıp kétti déyt,
kösü bozorup kétti déyt.
Anda ayttı bu kémpir:
'Aynalayn Kanıkéy, botom,
kös bozorup kétipti, botom-
émi arğa né bolot, botom,
émi amal né bolot, botom?
Atekeñnin ak-şagıl, botom,
körünöbü bu cêrden, botom?'
Anda ayttıñ Kanıkéy:
'Sén bir néçe kündör çıdasañ, éne,
oşu cêrden aşıksak, éne,
altı bir күнү céterbis, éne,
aşıkpasak, mazarım, éne
cêti bir күнү céterbis, éne.'
Kан balası Kanıkéy
énesine calmap bérđi déyt,
balağa çaynap bérđi déyt.
Émi bir cürüp bérđi déyt.
Éki күн érüü boldu déyt-
Kanıkéy turup ıyladı:
'Aynalayn mazarım, éne,
anda bir turğan Ak-tumşuk, éne!
Burun ménin atekem
Kara-kandın töründö
anda ménin kıs çakta
boyoo kaskan cêr éle!
Oşu cêrdin almaları
mala kaşka inektey,
oşunun örüktörü
kunan koydun cüröktöy!-
Oşu bir cêrge barsakpı?'
Anda ayttı baybiçe:
'Aynalayn Kanıkéy, botom,
ménen bir nésin suraysın, botom,
mının colin sén bilseñ, botom,
baştap bir alıp bar, botom!'
Oşu bir cêrge bardı déyt,
barıp bir konup kaldı déyt,
almaların aldı déyt,
örüktörün cêdi déyt,
mıktap toyup boldu déyt.
Kurcununa saldı déyt,
émi cürüp bérđi déyt.
Émi cürüp bérğende,
atasının Ak-şagıl
aa cétip bardı déyt.
- geceler geçti,
Bakay'ın hazırlayıp verdiği azıgı,
han çocuğu Kanıkey,
ısırıp anasına verdi,
çiğneyip çocuğuna verdi.
Fakat azık tükenip bitti,
yürümekten ihtiyarın
karnı pek açıkmasıı,
gözlerinin önü pek kararmasıı,
ihtiyar kadın dedi ki;
"Ah sevgili Kanıkey, yavrum,
gözüm kararıyor yavrum,
nasıl kurtulacağız biz,
nasıl bir çare bulalım?
Babanın sarayı, yavrum,
buradan görünüyor mu, yavrum?"
Kanıkey de dedi ki:
"Bir kaç gün daha sabret, anne,
acele edersen, anne,
altı günde varırız, anne,
acele etmezsek, anne,
yedi günde varırız, anne."
Han çocuğu Kanıkey,
annesine azıgı ısırıp verdi,
çocuđa da çiğneyip verdi.
Sonra yine yürümeye koyuldular.
İki gün bitip tükendiler,
Kanıkey ağladı:
"Ah sevgili anacığım,
şurada Ak-tumşuk duruyor, anne,
ben vaktiyle babam
Kara Han'ın baş köşesinde iken
kız olduğum çağlarda ben,
(kök) boya kazdığımız bu ilde,
bu yerin elmaları
inek memesi gibiydi,
bu güzel yerin erikleri
kuzu yüređi gibiydi!
Oraya gitsek mi?"
Baybiçe de dedi ki:
"Sevgili Kanıkey, yavrum,
bana ne soruyorsun, yavrum,
bu yolu biliyorsan, yavrum,
düş önüme gödür beni, yavrum!"
O yere vardılar,
orada bir gece kaldılar,
elmalarından aldılar,
eriklerinden yediler,
adamakılı doydular
Hurçları doldurdular,
sonra yine yürüdüler.
Şimdi böyle yürür iken
atasının Ak-şagıl dağına,
nihayet varıp geldiler.

- Ак-шагылдын үстүндө
Каныкейдин агасы
Солтон-кул келиптир.
- 475 Качып келген Каныкей
тосуп жаткан экен дейт.
Солтон-кул агасы
Каныкейди таныбайт:
Солтон-кул агасын
- 480 Каныкей кургур таныбайт!
Каныкейди көргөндү,
Солтон-кул мыны мыны айтат:
"Жолоочы болсоң, жол айтам,
жокчу болсоң,
мал айтам!"-
- 485 кайдан бир чыгып келесин?
Анда айттың Каныкей:
'Мен жолоочы, жолоочы, аке,
жолдо жүрүп келемин, аке,
жолду бир сурап келемин, аке!'
- 490 Солтон-кул агасы айтты:
'Бу Таластай жер деген,
көлөкөдө көркк'өскөн,
көөнү-минен эрг'өксөн,
бешикте жатып белсенген,
- 495 бек уулундай теңселген,
туубай жатып туйланган,
тууганынан эрбейген-
Жакып-байдын баласы
"Жаш Манас" деген бар эди:
- 500 аманб'экен барб'экен?
Андай неме билдиңби?
Анын бир кебин укканда,
Каныкей агасын таныйт,
Кынкей эми айтат дейт:
- 505 'Э агам-ай, Солтон-кул,
мени таныбайсыңбы?
Кара-кандын баласы
"Каныкей" деген бенб'экен,
Солтон-кул сен б'экен?
- 510 Кабылан тууган Эр Манас
бу ааламдан өткөн соң,
жерге салып көмгөн соң,
Абеке, Көбөш арам кул
чаныгарагым чаккандыр,
- 515 чагып отко жаккандыр,
керегемди кескендир,
кесип отко жаккандыр!
"Өс кордуктан жат кордук,
Өзүбектен Сарт кордук!"-
- 520 Таластын башын өрт алган,
бу аягын сел алган!-
Эчкиден калган улакты,
курсактан калган чунакты,
найзадан калган желекти,

Ak-şagıldın üstündö
Kanıkéyдин ағасы
Solton-kul kéliptir.
Kaçıp kélgen Kanıkéy
tosup catkan éken déyt.
Solton-kul aғası
Kanıkéydi tanıbayt:
Solton-kul aғасын
Kanıkéy kurğur tanıbayt!
Kanıkéydi körgöndü,
Solton-kul mını mını aytat:
"Colooçı bolsoñ, col aytam,
cokçu bolsoñ,
mal aytam!"-
kaydan bir çığıp kélesin?
Anda ayttıñ Kanıkéy:
'Mén colooçı, colooçı, ake,
coldo cürüp kélemin, ake,
coldu bir surap kélemin, ake!'
Solton-kul aғası ayttı:
'Bu Talastay cér dégen,
kölöködö körkk'öskön,
köönü-minen érg'öksön,
béşikte catıp bélsengen,
bék uulunday téñselgen,
tuubay catıp tuylangan,
tuuganinan érbeygen-
Cakıp-baydın balası
"Caş Manas" dégen bar édi:
amanb'éken barb'éken?
Anday néme bildiñbi?
Anın bir kébin ukkanda,
Kanıkéy aғасын tanıyt,
Kınkéy émi aytat déyt:
'É aғam-ay, Solton-kul,
méni tanıbaysıñbı?
Kara-kandın balası
"Kanıkéy" dégen benb'éken,
Solton-kul sén b'экен?
Kabılan tuuған Ér Manas
bu aalamdan ötkön soñ,
céрге salıp kömgön soñ,
Abéké, Köböş aram kul
çanıgarağım çakkandır,
çağıp otко cakkandır,
kéregemdi késkendir,
késip otко cakkandır!
"Ös korduktan cat korduk,
Özüбектен Sart korduk!"-
Talastın başın ört alğan,
bu ayağın sél alğan!-
Éçkiden kalğan ulaktı,
kursaktan kalğan çunaktı,
nayzadan kalğan célekti,

Ak-şagıl'ın tepesinde,
Kanıkey'in ağabeyi,
Solton-kul gelmekte idi,
kaçıp gelen Kanıkey,
gelen atlıyı bekledi.
Solton-kul ağabeyi
tanımadı Kanıkey'i.
Solton ağabeyini
tanımadı kahrolası Kanıkey!
Kanıkey'i görünce,
Solton-kul şöyle dedi:
"Yolcu isen yol diyeyim,
hayvan arıyorsan hayvanların
yerini söyleyeyim!
nereden geliyorsun?"
Kanıkey de dedi ki;
"Ben yolcuym, yolcu, kardeş,
yol yürüyüp giderim, kardeş,
yolu soruyorum, kardeş!"
Solton-kul aғası dedi ki:
"Talas diye bir yer vardır,
gölgesinde yetişmişti,
gönlünce bir er olmuştu,
beşikte büyülmüştü,
bey oğlu gibi sallanmıştı,
daha ana karnında tepinmişti,
doğunca şöhet bulmuştu,
Cakıp-bay'ın oğlu,
genç Manas denen biri vardı.
Yaşıyor mu, iyi midir?
Ondan bir şey işittin mi?
Onun sözünü duyunca,
ağabeyini tanıdı,
Kanıkey şimdi dedi ki:
"Ağabeyim, Solton-kul,
beni tanımadın mı sen?
Kara Han'ın çocuğu
Kanıkey değil miyim ben?
Sen Solton-kul değil misin?
Kıptan doğan Er Manas
bu alemden göçüp gitti,
o toprağa gömülünce,
Abeke, Köböş, haram kullar,
ocağımı yıktılar hep,
çakıp ateşe yaktilar,
parmaklığımı kırarak,
kesip ateşe yaktilar.
Yakının çektiireceğine el çektiirsin,
Özbek çektiireceğine Sart çektiirsin!
Talas'ın başını ateş aldı,
ayağını sel aldı!
Keçiden kalan bu oğlakla,
karnımda taşıdığım bu masumla,
kargıdan kalan sancakla,

5

5

56

56

57

57

- 525 Манастан калган белекти
ала бир качып келемин!
Чалкасынан Каныкей
талып жатып калды дейт.
Солтон-кулу агасы
- 530 үстүнө баса калды дейт,
өкөө мыктап көрүшүп,
бир тууганын тапты дейт,
үйүнө алып келди дейт.
Үйүнө алып келгенде,
- 535 алты канат ак ордо
Кара-кан кылып берди дейт.
Каныкейдин баласын
Каныкейге бербеди,
Кара-кан алып бакты дейт.
- 540 Кара-кан алып бактырып,
аладан байтал салдырып,
ашарга журтун жийдырып,
төбөдөн байтал сойдуруп,
төгөрөк журтун жийдырып,
- 545 элге бир тойду тартты дейт,
'Каныкейдин баласына
атын коюп берсин!' деп.
Анда жийган ак-сакал
кара-сакалны карады,
- 550 кара-сакал жигитти карады,
жигит баланы карады,
бала жерди теше карады-
ат коюп бер' албады.
Алар кеп айтпай турганда,
- 555 ак бос аты бар болгон
аза-таяк колунда
ак-сакалдуу бир киши
Кара-кандын астында
жакындап келип турду дейт.
- 560 Ак-сакалдуу айтты дейт:
'Бу балаңнын бир атын
жилган журтуң билбесе,
мен атын коюп берейн!
Сал баланы колума!'
- 565 Баланы алып келди дейт,
колуна салып алды дейт,
анда айтты ак-сакал:
'Бел айлана бергинче,
белдей кызыл тал бүссүн!
- 570 Бир эшиң Кудай жар бүссүн!
Үй айлана бергинче,
үйдөй кызыл тал бүссүн!
Кожо Кыдыр жар бүссүн!
Эчкиден калган улак, бээм,
- 575 Манастан калган чунак, бээм,
найзадан калган желек, бээм,
Манастан калган белек, бээм?-
"Кара кандуу, көк биттү

Manastan kalğan bélekti
ala bir kaçyp kélemin!
Çalkasınan Kanıkéy
talıp catıp kaldı déyt.
Solton-kulu ağası
üstünö basa kaldı déyt,
ököö mıktap körüşüp,
bir tuuğanın taptı déyt,
üyünö alıp kélđi déyt.
Üyünö alıp kélgende,
altı kanat ak ordo
Kara-kan kılıp bérđi déyt.
Kanıkéydin balasın
Kanıkéyge bérbedi,
Kara-kan alıp baktı déyt.
Kara-kan alıp baktırıp,
aladan baytal saldırıp,
aşarğa curtun ciydırıp,
töbödön baytal soydurup,
tögörök curtun ciydırıp,
élge bir toydu tarttı déyt,
'Kanıkéydin balasına
atın koyup bérsin!' dép.
Anda ciyğan ak-sakal
kara-sakalın karadı,
kara-sakal cigitti karadı,
cigit balanı karadı,
bala cérđi tеше karadı-
at koyup bér' albadı.
Alar kęp aytpay turğanda,
ak bos atı bar bolğon
aza-tayak kolunda
ak-sakalduu bir kişi
Kara-kandın astında
cakındap kélip turdu déyt.
Ak-sakalduu ayttı déyt:
'Bu balañnın bir atın
cilğan curtuñ bilbese,
mén atın koyup béreyn!
Sal balanı koluma!'
Balanı alıp kélđi déyt,
koluna salıp aldı déyt,
anda ayttı ak-sakal:
'Bél aylana bérginçe,
bélđey kızıl tal büssün!
Bir eşiñ Kудay car büssün!
Üy aylana bérginçe,
üydöy kızıl tal büssün!
Koco Kıdır car büssün!
Éčkiden kalğan ulak, beem,
Manastan kalğan çunak, beem,
nayzadan kalğan célek, beem,
Manastan kalğan bélek, beem?-
"Kara kanduu, kök bittü

Manas'tan kalan mirasla
kaçtım geliyorum ben!"
Yalpaladı Kanıkey,
kendinden geçip yığıldı.
Ağabeyi Solton-kul
koşup yanına fırladı,
ikisi kucaklaşıp görüştüler,
kardeşimi buldum diyerek
Kanıkey'i alıp evine götürdü.
Alıp evine götürünce,
altı kapılı bir ak saray
kurdurdu ona Kara Han,
Kanıkey'in çocuğunu
Kanıkey'e vermedi,
Kara Han alıp baktı ona,
Kara Han bakmağa alınca,
ala kısraklar kestirdi,
aşa hep halkı topladı,
tepede kısraklar kestirdi,
halkı çepçevre toplattı,
yurtta bir büyük aş verdi,
Kanıkey'in çocuğuna,
bir isim koysunlar diye.
Oradaki ak sakallılar
kara sakallılara baktılar,
kara sakallılar genç yiğitlere baktılar,
yiğitler çocuklara baktı,
çocuklar da yere baktı!
At bulup koyamadılar.
Söz bulup konuşamazken,
ak boz atla geliyordu,
bir asa dayak elinde,
ak sakallı bir kişi,
Kara Han'ın karşısına
yakın gelip durdu o.
Ak sakallı şöyle dedi:
Bu çocuğun adını eğer
bu kadar halk bilmezse,
ben adını koyayım!
Ver çocuğu elime!"
Çocuğu getirdiler
eline verdiler,
o zaman ak sakallı dedi ki:
"Şu tepenin etrafını
kızıl söğütler бүrsün!
Tanrı ona yar olsun!
Evin etrafı çepçevre
ev gibi kızıl söğütlerle çevrilsin!
Ulu Hızır ona yar olsun!
Keçiden kalan oğlak,
Manas'tan kalan masum
kargıdan kalan sancak,
Manas'tan kalan miras,
kara kanlı, mavi bitli,

- Кан Семетей" бу болсун!
580 Чоң атасын өлтүрсүн!
 Чогол чунак бу болсун!
 Бешикте жатып белсенсин!
 Беш жашында үй чапсын!
 Туубай жатып туйласын!
- 585** Туурдан түшпөй талпынсын!
 Он бешинде ок асын!
 Он беш чыгар-чыкпас
 орчун калың журт күссүн!
 "Кан Семетей" бу болсун!"
- 590** Ат берген ак-сакал
 көстөн кайм болд'эле.
 Кан Семетей өстү дейт,
 өс бутунда жүрдү дейт.
 Өс бутунда жүргөндө,
- 595** алтындан ашык атты дейт,
 күмүштөн чүкө калчады-
 Кара-кандын баласы
 Кан Семетей болуп жүрдү.
 Кара-кандай атасы
- 600** ширкин, бек чакырды той кылып.
 Чоң, кичи жыргап ойноду:
 Семетей-минен балалар
 ашык атып ойноду
 Кара-кан той кылып ичкенде,
- 605** эсинен чыкты Семетей.
 Тою барын таратарда,
 Семетейди истеди-
 Семетей ыйлап турду дейт:
 'Э атам-ай Кара-кан,
- 610** мени жаман не көрдүң?
 Ашык атып ойнодум-
 жөйү барсам, жарабайт,
 мени атка мингиссең!
 Анда айттың Кара-кан:
- 615** 'Э Семетей жалгысым,
 неге ыйлап турасын?
 Сени атка мингисейн!
 Атка минип жүргүсөйн!
 Алтын каштуу жес айрмач
- 620** Кара-кан алып келтирди,
 жорго кулан токутту,
 Семетейди мингисти.
 Чөчөктөй көстүү Сары-таз
 Семетейге кошту дейт,
- 625** чөчөктөй көстүү Сары-таз
 баланы жетелеп алды.
 Семетей туруп айтты дейт:
 'Чөчөктөй көстүү Сары-таз, чиркин,
 чылбырымды койо бер, чиркин!
- 630** Менин атам ол болсо, чиркин,
 өзү-минен албаспы, чиркин?
 Кара-кан атам болгон жок, чиркин!"
- Кан Sémétéy" bu bolsun!
 Çoñ atasın öltürsün!
 Çoğol çunak bu bolsun!
 Bêşikte çatıp bêlsensin!
 Bêş çaşında üy çapsın!
 Tuubay çatıp tuyласын!
 Tuurдан tüшпөy talпыnsın!
 On bêşinde ok assın!
 On bêş çığar-çıkpas
 orçun kalıñ curt küssün!
 "Kан Sémétéy" bu bolsun!"
- At bérgen ak-sakal
 köstön kaym bold'эле.
 Kan Sémétéy östü déyt,
 ös butunda cürdü déyt.
 Ös butunda cürgөndө,
 altından aşık attı déyt,
 kümüştön çükö kalçadı-
 Kara-kandın balası
 Kan Sémétéy bolup cürdü.
 Kara-kanday atası
- şirkin, bék çakırdı toy kılıp.
 Çoñ, kiçi cırğap oynodu:
 Sémétéy-minen balalar
 aşık atıp oynodu
 Kara-kan toy kılıp içkende,
 ésinen çıktı Sémétéy.
 Toyu barın taratarda,
 Sémétéydi istedi-
 Sémétéy ıylap turdu déyt:
 'É atam-ay Kara-kan,
 méni caman né kördüñ?
- Aşık atıp oynodum-
 cöyü barsam, carabayt,
 méni atka mingisseñ!"
 Anda ayttıñ Kara-kan:
 'É Sémétéy calğısım,
 nége ıylap turasın?
 Séni atka mingiseyn!
 Atka minip cürgüsöyn!"
 Altın kaştuu cés ayрмаç
 Kara-kan alıp keltirdi,
 corğo kulan tokuttu,
 Sémétéydi mingisti.
 Çöçөktөy köstüü Sarı-taz
 Sémétéyge koştı déyt,
 çöçөktөy köstüü Sarı-taz
 balanı cételep aldı.
 Sémétéy turup ayttı déyt:
 'Çöçөktөy köstüü Sarı-taz, çirkin,
 çılbrımdı koyo bér, çirkin!
- Ménin atam ol bolso, çirkin,
 özü-minen albasrı, çirkin?
 Kara-kan atam bolğon cок, çirkin!"
- Semetey Han olsun bu!
 Büyük atasını öldürsün!
 Pek korkunç bir er olsun!
 Salıncakta sallanıırken donansın!
 Beş yaşında ev yıksın!
 Doğmadan etrafiyla boğuşsun!
 Tünekten düşmeden kanat çırpısın!
 On beş yaşında ok atsın!
 On beşi biter bitmez
 halkı çok bir yurdu olsun!
 Han Semetey olsun bu!
 Ad veren bu ak sakal,
 birden gözden kayboluverdi.
 Han Semetey büyüyordu,
 derken yürümeyi öğrendi,
 yürümeyi öğrenince
 altından aşık attı,
 gümüşten zarı attı.
 Kara Han'ın çocuğu yerinde
 yaşıyordu Han Semetey.
 Babası Kara Han
 zengin fakir demeden aşı çağırды herkesi.
 Büyük küçük eğlenip oynadı:
 Semetey ile çocuklar
 aşık atıp oynadı,
 Kara Han içip eğlenirken,
 Semetey'i unutmıştu.
 Misafirler dağılıırken,
 Semetey'i çağırды.
 Semetey ağlayıp dedi ki:
 "Ah atam, Kara Han'ım,
 beni niçin sevmiyorsun?
 Aşık atıp oynadım ben,
 eve yayan varmak yaraşmaz şimdi.
 Sen beni ata bindirsen!"
 O zaman Kara Han dedin ki:
 "Biriciğim, Semetey,
 neden ağlıyorsun?
 Seni ata bindireyim,
 ata bindirip yürüteyim!"
 Altın kakma bakır eyeri,
 Kara Han getirtti,
 yürük ata vurdurdu,
 Semetey'i bindirdi,
 çanak gözlü Sarı-taz'ı
 ona yoldaş verdi,
 çanak gözlü Sarı-taz,
 çocuğu yederek götürdü.
 Semetey dedi ki:
 "Çanak gözlü Sarı-taz, çirkin yaratık,
 atın yularını bırak, ey çirkin!
 O benim babam olsaydı, ey çirkin,
 beni kendisi götürmez miydi, ey çirkin?"
 Kara Han babam değil, ey çirkin!"

- Булкуп алды чылбырды,
жулкуп алды тискинди,
635 өкүргөндөн бакырды,
өрүктүн башын жапырды!
Сары-таз эм карабай
үйүн көстөп барды дейт.
Чөчөктөй көстүү Сары-таз
- 640 Кара-канга барды дейт,
барып келип айтты дейт:
'Э каным-ай Кара-кан,
балаң-минен куруп кал!
Булкуп алды чылбырды,
645 силкип алды тискинди!
Кетип калды ол балаң,
өкүргөндөн бакырды,
өрүктүн башын жапырды,
үйүнө кайтты бу балаң!'
- 650 Кара-кан коркуп калды дейт,
Кара-кан атка минди дейт,
барып үйүнө келди дейт.
Жүрүп кеткен баланы
кармаса-да болбоду,
655 Кара-каныш байбиче
кармаса-да болбоду,
кас мойндуу Каным-жан,
куу мойндуу Кубул-жан
кармаса-да болбоду,
660 тай акеси Солтон-кул
кармаса-да болбоду!
Кан баласы Каныкей
анда келип кармады!
Кармаганда Каныкей,
- 665 Семетей чунак мыны айтат:
'Кан баласы Каныкей, долу,
кайкалабай кийн тур, долу!
Мен элимди сагындым, долу
мен журтумду сагындым, долу!
- 670 Менин чоң атекем
Жакып-бай, долу,
өс атекем Манас-кан, долу,
Абеке, Көбөш эк'агам, долу!
Мен элиме барамын, долу!
Атекемнин Ак-тулпар, долу,
- 675 алып бир минемин, долу:
атекемнин Ак-олпок, долу,
алып берип бир кийем, долу!
Мен элиме барамын, долу,
мен журтума барамын, долу!'
- 680 Анда айттың Каныкей:
'Айналайн Семетей, ботом,
боортко жүнүң боорында, ботом,
чырымтал жүнүң сыртында, ботом-
кантип сен барарсын, ботом?'
- 685 Кан баласы Каныкей

Bulkup aldı çılıbırdı,
culkup aldı tiskindi,
ökürgöndön bakırdı,
örüktün başın capırdı!
Sarı-taz ém karabay
üyün köstöp bardı déyt.
Çöçöktöy köstüü Sarı-taz
Kara-kanğa bardı déyt,
barıp kélip ayttı déyt:
'É kanım-ay Kara-kan,
balañ-minen kurup kal!
Bulkup aldı çılıbırdı,
silkip aldı tiskindi!
Kétip kaldı ol balañ,
ökürgöndön bakırdı,
örüktün başın capırdı,
üyünö kayttı bu balañ!'

Kara-kan korkup kaldı déyt,
Kara-kan atka mindi déyt,
barıp üyünö keldi déyt.
Cürüp kétken balanı
karmasa-da bolbodu,
Kara-kaniş baybiçe
karmasa-da bolbodu,
kas moynduu Kanım-can,
kuu moynduu Kubul-can
karmasa-da bolbodu,
tay akesi Solton-kul
karmasa-da bolbodu!
Kan balası Kanıkéy
anda kélip karmadı!
Karmağanda Kanıkéy,
Sémétéy çunak minı aytat:
'Kan balası Kanıkéy, dolu,
kaykalabay kiyn tur, dolu!
Mén élimdi sağındım, dolu
mén curtumcu sağındım, dolu!
Ménin çoñ atekem
Cakıp-bay, dolu,
ös atekem Manas-kan, dolu,
Abéké, Köböş ék'ağam, dolu!
Mén élime baramın, dolu!
Atekemnin Ak-tulpar, dolu,
alıp bir minemin, dolu:
atekemnin Ak-olpok, dolu,
alıp bérıp bir kiyem, dolu!
Mén élime baramın, dolu,
mén curtuma baramın, dolu!'

Anda ayttıñ Kanıkéy:
'Aynalayn Sémétéy, botom,
boortko cünüñ boorında, botom,
çırımтал cünüñ sırtında, botom-
kantip sén bararsın, botom?'

Kan balası Kanıkéy

Çekip aldı yuları,
elinden dizgini çekti,
şamata edip bağırđı,
eriğın başını salladı!
Sarı-taz'a aldırmadan,
sürüp atı eve gitti.
Çanak gözlü Sarı-taz da
Kara Han'ın yanına vardı,
yanına varınca dedi ki:
"Er hanım, ey Kara Han,
çocuğınla kuruyup kal,
çekip aldı yuları,
silkip çekti dizgini,
çıkıp gitti çocuğın,
şamata edip bağırđı,
erik ağacının başını salladı,
eve gitti çocuğın!"
Kara Han korkup kaldı,
Kara Han atına bindi,
atı sürüp evine gitti.
Çekip giden oğlunu,
aradı bulamadı.
Kara-kaniş baybiçe de
aradı bulamadı.
Kaz boyunlu Kanım-can,
kuğu boyunlu Kubul-can
arayıp bulamadılar.
Çocuğın dayısı Solton-kul da
arayıp bulamadı!
Han çocuğu Kanıkey,
sonra gelip buldu onu!
Kanıkey onu bulunca,
Semetey oğlan şunu dedi:
"Han kızı Kanıkey, kadın,
beni tutma dur, kadın!
Kavmimi göresim geldi, kadın,
yurdumu göresim geldi, kadın!
Benim büyük babam,
Cakıp-bay, kadın,
öz babam Manas Han'dan, kadın,
Abeke, Köböş ağabeylerim, kadın!
İlime gideceğim, kadın!
Babamın atı Ak-tulpar'ı, kadın,
alıp bir bineceğim, kadın,
babamın ak zırhını, kadın,
alıp bir giyeceğim, kadın,
ben ilime varayım, kadın,
ben yurduma varayım, kadın!"
Kanıkey dedi ki:
"Canım Semetey, yavrum,
göğsünde daha kundak bezi, yavrum
arkanda daha alt bezi yavrum,
sen nasıl gidersin yavrum?"
Han çocuğu Kanıkey,

herkesi.

itık.

kin,
y çirkin?
...

- Кара-канга барды дейт,
босоголуу бос үйгө
бойлоп бир кирип барды дейт.
Атасы Кара-канга айтты дейт:
- 690 'Эчкиден калган бу улак,
курсактан калган бу чунак,
кара кандуу, көк биттү
Кан Семетей жалгысым
элин билип калыптыр,
- 695 журтун билип калыптыр!
Ак-тулпарың сураймын,
Ак-олпок тонун сураймын!
"Мен элиме барам!" дейт,
"Мен журтума барам!" дейт!
- 700 Кара-кан атасы
Ак-тулпарын берди дейт,
Ак-олпок тонун берди дейт,
Кан баласы Каныкей
алып келип берди дейт.
- 705 Семетей тамак ишти дейт,
ошу түндү конду дейт,
эртесинде жүрдү дейт.
Күнчүкүлтөн түшчүлүк
жетелеп келди Каныкей.
- 710 Кан баласы Каныкей
Семетейге айтты дейт:
'Бу Таластын ичинде
Сулпукордын башында
тө кайтарып жатычы
- 715 Байдын уулу Бакай бар,
ол Бакайга салам де!
Алтындан оос кетечик,
кетечик белек Бакайга!
Э балам-ай Семетей,
- 720 Бакайдын айтканынан чыкпагын,
Бакайдын тили-минен боло көр!
Каныкей үйгө кайтты дейт,
Семетей жүрүп кетти дейт,
түнүн түндөй жүрдү дейт.
- 725 күнүн күндөй жүрдү дейт.
Жүрүп барып жаттыла,
Таластын башын Үч-кошой
эңкейип кирип барды дейт,
бу Таластын ичинде
- 730 Сулпукордун башында
Байдын уулу Бакай-кан
тө кайтарып жүрүптүр.
Бу Бакайды көргөндө,
Семетей туруп айтты дейт:
- 735 'Асалоодан салоомалык,
Ак-сакал, аке!
'Элике салам, бос уул, балам!
Кайдан бир чыгып келесин, балам?'
'Бу суудан башындан, аке,

- Kara-kanğa bardı déyt,
bosoğoluu bos üygö
boyloп bir kirip bardı déyt.
Atası Kara-kanğa ayttı déyt:
'Eçkiden kalğan bu ulak,
kursaktan kalğan bu çunak,
kara kanduu, kök bittü
Kan Sémétéy calğısım
élin bilip kalıptır,
curtun bilip kalıptır!
Ak-tulparıñ suraymın,
Ak-olpok tonuñ suraymın!
"Mén élime baram!" déyt,
"Mén curtuma baram!" déyt!
- Kara-kan atası
Ak-tulparın bérđi déyt,
Ak-olpok tonun bérđi déyt,
Kan balası Kanıkéy
alıp kélip bérđi déyt.
Sémétéy tamak işti déyt,
oşu tündü kondu déyt,
értesinde cürdü déyt.
Künçükültön түшчүлүк
cételep kélđi Kanıkéy.
Kan balası Kanıkéy
Sémétéyge ayttı déyt:
'Bu Talastın içinde
Sulpukordın başında
tö kaytarıp catıçı
Baydın uulu Bakay bar,
ol Bakayğa salam dé!
Altından oos kéteçik,
kéteçik bélek Bakayğa!
É balam-ay Sémétéy,
Bakaydın aytkanınan çıкпагын,
Bakaydın tili-minen bolo көр!'
Kanıkéy üygö kayttı déyt,
Sémétéy cürüp kétти déyt,
tünün tündöy cürdü déyt,
künün күндөй cürdü déyt.
Cürüp барıp жаттыла,
Talastın başın Үч-кошой
éñкейип kirip bardı déyt,
bu Talastın içinde
Sulpukordun başında
Baydın uulu Bakay-kan
tö kaytarıp cürүптүр.
Bu Bakaydı көргөндө,
Sémétéy turup ayttı déyt:
'Asaloodan saloomalıк,
Ak-sakal, ake!'
'Elike salam, bos uul, балам!
Kaydan bir чыгып kélesin, балам?'
'Bu suudan başындан, ake,

- Kara Han'ın yanına gitti,
eşikli boz eve
daldı girdi içeriye.
Kara Han'a dedi ki:
"Keçiden kalan bu oğlak,
karnımda taşıdığım bu masum,
kara kanlı, mavi bitli,
bir tek oğlum Han Semetey,
ilini öğrenmiş bile,
yurdunu öğrenmiş bile!
Atın Ak-tulpar'ını istiyorum,
ak zırhını istiyorum!
İlime varayım ben, diyor,
yurduma varayım ben, diyor!"
Kara Han babası da,
Atı Ak-tulpar'ı verdi,
ak zırhını da verdi.
Han çocuğu Kanıkey de
alıp getirdi.
Semetey yemek yedi,
geceyi orada geçirdi,
ertesi gün çıkıp gitti.
Yarım günlük bir yolu,
beraber gitti Kanıkey.
Han çocuğu Kanıkey
Semetey'e dedi ki:
"Talas suyunun boyunda,
Sulpukor dağının başında,
deve sürüp durmakta,
Bay'ın oğlu Bakay var,
o Bakay'a selam söyle!
Altın işlemeli bu örtüyü
Bakay'a gönderiyorum!
Ey çocuğum Semetey,
Bakay'ın sözünden çıkma sen,
Bakay'ın dediğini yap sen!"
Kanıkey eve döndü,
Semetey de yoluna gitti,
günler günü yol aldı,
geceler gecesi yol aldı,
hiç durmadan atını sürdü,
Talas başındaki Üç-köşöy'a,
varıp eğildi, girdi,
Talas suyunun boyunda,
Sulpukor dağının başında,
Bay'ın oğlu Bakay Han,
deve sürüp duruyordu.
Bakay'ı görünce,
Semetey dedi ki:
"Selamunaleyküm,
ak sakal, baba!"
"Aleykümselam, genç çocuk, yavrum!
Nereden geliyorsun?"
"Bu suyun başындан, baba,

- 740 Кара-кандын элинден, аке,
ошундан чыгып келемин, аке!
‘Ол Кара-кандан сен чыксаң, балам,
Кара-кандын кыс эле, балам,
"Каныкей" деген бар эле, балам,
андай бир неме билдиңби, балам?’
- 745 Семетей туруп айтат дейт:
‘Андай бир неме билбедим.
Кан баласы Каныкей,
"Каныкей" деген долунус
алтындан оос кетечик,
- 750 кетечик берген белекти
Манастын уулу Семетей
Бакайга алып келгемин!’
Байдын уулу Бакай-кан
кучактап ооп жыгылды:
- 755 ‘Айналайн, Семетей, ботом,
төө энеси чаар инген, ботом,
Кудайымнын жолунда, ботом!’
алып келип муустайн, ботом!’
Төө энеси чаар инген
- 760 алып келди бу Бакай,
Кудайынын жолунда
алып келип муустады.
Андан айттың Бакай-кан:
‘Манастын уулу Семетей, ботом,
- 765 Абеке, Көбөш арамга, ботом,
мен жүрүп кетемин, ботом!
Ошу жерге туратыр, ботом,
мен барайн бир жалгыс, ботом!’
Манастын уулу Семетей
- 770 ошу жерде калды дейт,
Байдын уулу бу Бакай
мындан салып барды дейт,
Жакып-байга келди дейт:
‘А сүйүнчү, сүйүнчү, Жакып!
- 775 Кеткеним келиптир, Жакып,
кемтигим толуп калыптыр, Жакып!
Бу Манастын баласы, Жакып,
кайтып келди үйүнө, Жакып!
А сүйүнчү, сүйүнчү, Жакып!-
- 780 Кан Семетей келиптир, Жакып!’
Жакып-бай туруп сурады:
‘Кайда турат жаш бала?
Алып келгин баланы!’
Байдын уулу бу Бакай
- 785 эшикке чыга калды дейт,
тыңшап тура калды дейт.
Үйдүн ичинде Жакып,
Абеке, Көбөш үчөө
кебин айтып сүүлөштү.
- 790 Жакып-бай айтты уулуна:
‘Ак-куржунда уулары,
аны бери алыңар,
- Kara-kandın élinден, аке,
oşundan çıгып kélemin, аке!’
‘Ol Kara-kandan sén чыксаң, балам,
Kara-kandın kыs эле, балам,
"Kanıkéy" dégen бар эле, балам,
anday bir néme bildiñbi, балам?’
- Sémétéy turup aytat déyt:
‘Anday bir néme bilbedim.
Kan balası Kanıkéy,
"Kanıkéy" dégen doluñus
altından оos kéteçik,
kéteçik bérgen bélekti
Manastın uulu Sémétéy
Bakayğa alıp kélgemin!’
Baydın uulu Bakay-kan
kuçaktap оop cıgıldı:
‘Aynalayn, Sémétéy, botom,
töö énesi çaar ingen, botom,
Kudayımın colunda, botom!’
alıp kélip muustayn, botom!’
Töö énesi çaar ingen
alıp kéldi bu Bakay,
Kudayının colunda
alıp kélip muustadı.
Andan ayttıñ Bakay-kan:
‘Manastın uulu Sémétéy, botom,
Abéké, Köböş aramğa, botom,
mén cürüp kétemin, botom!’
Oşu cérge turatır, botom,
mén barayn bir calğıs, botom!’
Manastın uulu Sémétéy
oşu cérde kaldı déyt,
Baydın uulu bu Bakay
mından salıp bardı déyt,
Cakıp-bayğa kéldi déyt:
‘A süyünçü, süyünçü, Cakıp!
Kétkenim kéliptir, Cakıp,
kémtigim tolup kalıptır, Cakıp!
Bu Manastın balası, Cakıp,
kaytıp kéldi üyünö, Cakıp!
A süyünçü, süyünçü, Cakıp!-
Kan Sémétéy kéliptir, Cakıp!’
Cakıp-bay turup suradı:
‘Kayda turat caş bala?
Alıp kélgин balanı!’
Baydın uulu bu Bakay
éşikке çıға kaldı déyt,
tıñşap tura kaldı déyt.
Üydün içinde Cakıp,
Abéké, Köböş üçöö
kébin aytıp süülöştü.
Cakıp-bay ayttı uuluna:
‘Ak-kurcunda uuları,
anı béri alıñar,
- Kara Han'ın ilinden, baba,
çıktım geliyor, baba!"
"Kara Han'dan geliyorsan,
Kara Han'ın bir kızı var, yavrum,
adı Kanıkey, yavrum,
ondan ne haber var, yavrum?"
Semetey dedi ki:
"Ondan bir haber yok.
Han çocuğu Kanıkey,
Kanıkey kadın,
altın işlemeli bir örtüyü
sana hediye gönderdi,
Manas'ın oğlu Semetey'i
Bakay'a alıp getirdim!"
Bay'ın oğlu Bakay Han
attan inip onu kucakladı:
"Sevgili Semetey, yavrum,
deve anası bir kısraк, yavrum,
Tanrı'ya kurban, yavrum,
getirip boğazlayayım, yavrum!"
Deve anası bir kısrağı
aldı getirdi Bakay,
Tanrı'ya kurban
getirip boğazladı onu.
Sonra Bakay Han dedi ki:
"Manas'ın oğlu Semetey, yavrum,
Abeke, Köböş, haram kullara, yavrum
ben bir gideyim, yavrum!
Sen burada dur, yavrum,
ben bir yalnız gideyim, yavrum!"
Manas'ın oğlu Semetey
orada durdu,
Bay'ın oğlu Bakay da
oradan ayrıldı.
Cakıp-bay'ın evine geldi:
"Müjde, müjde, Cakıp,
giden geliyor, Cakıp,
boşalan doluyor, Cakıp,
Manas'ın çocuğu, Cakıp,
eve geri geliyor, Cakıp!
Ah, sevin, sevin, Cakıp!
Han Semetey geliyor, Cakıp!"
Cakıp-bay sordu:
"Söyle, bu genç çocuk nerede?
Alıp getir çocuğu!"
Bay'ın oğlu Bakay da
kapıdan dışarı çıktı,
etrafı dinlemeye koyuldu.
Evin içinde Cakıp,
Abeke, Köböş, üçü
görüşüp konuştular.
Cakıp-bay oğullarına dedi ki:
"Beyaz deri torbada zehir var,
onu getirin bana.

- чыны чөчөк түбүнө
аа сийпай коюңар,
795 бу Манастын баласын
Семетейди өлтүрүп,
жаккан отун өчүрүп!
Эшикте турган бу Бакай
ошу кепти укту дейт,
800 угуп жүрө берди дейт,
Семетейге барды дейт:
'Айналайн Семетей, ботом,
Жакып-байга сен барсаң, ботом,
аракы түптү ичпегин, ботом!
805 Чыны чөчөк түбүнө, ботом,
Жакып-бай чоң атаң, ботом,
уу сийпамак бир болду, ботом,
сен'өлтүрмөк бир болду, ботом!'
Семетей атка минди,
810 Жакыпка жүрө берди.
Жакып-байдын үйүнө
жетип келип кирди дейт:
'Асалоо мағалийкым,
Жакып-бай, ата!'
'Ээлииким салам, Семетей, ботом!'
815 Чоң атасы Жакып-бай
кара күчкө бышаң-бышаң ыйлады,
ыйлап-ыйлап турганда,
баш чынына арак куйду, дейт,
Семетейге сунду дейт.
820 Манастын уулу Семетей,
бу колунан алды дейт,
Жакып-байга сунду дейт.
Жакып-бай алып ичпеди.
Анда айттың Семетей:
825 'Сен ичпеген аракты, Жакып,
мен ичеминби, Жакып?
Бу аракты ичпеймин, Жакып,
итке куюп беремин, Жакып!'
Ошу сунган аракты
830 итке куя берди дейт-
көсү куйрук көк дөбөт
эшиктен кирип келди дейт,
аракты жыттап алды дейт,
төрт аягын асманга
835 тырайып өлүп калды дейт!
Андан турду Семетей,
алтын тактанын үстүндө
олтурган Жакып-байды
төшкө келип тепти дейт-
840 чоң атасы Жакып-бай
чалкасынан кетти дейт!
Анда айтты Семетей:
'Жүр, Бакай, аке', деди дейт,
'Абекеге жүрөлү!'
845 Анда айтты бу Бакай:
- чыны чөчөк түбүнө
аа сийпай коюңар,
bu Manastın balasın
Sémétéydi óltürüp,
cakkán otun óçürüp!'
Éşikte turğan bu Bakay
oşu képti uktu déyt,
uğup cürö bérđi déyt,
Sémétéyge bardı déyt:
'Aynalayn Sémétéy, botom,
Cakıp-bayğa sén barsañ, botom,
arakı tüptü içpegin, botom!
Çını çöçök tübünö, botom,
Cakıp-bay çoñ atañ, botom,
uu siypamak bir boldu, botom,
sén'óltürmök bir boldu, botom!'
Sémétéy atka mindi,
Cakıpka cürö bérđi.
Cakıp-baydın üyünö
cétip kélip kirdi déyt:
'Asaloo mağaliykım,
Cakıp-bay, ata!'
'Eeliikim salam, Sémétéy botom!'
Çoñ atası Cakıp-bay
kara küçkö bısañ-bısañ ıyladı,
ıylap-ıylap turğanda,
baş cınına arak kuydu, déyt,
Sémétéyge sundu déyt.
Manastın uulu Sémétéy,
bu kolunan aldı déyt,
Cakıp-bayğa sundu déyt.
Cakıp-bay alıp içpedi.
Anda ayttıñ Sémétéy:
'Sén içpegen araktı, Cakıp,
mén içeminbi, Cakıp?
Bu araktı içpeymın, Cakıp,
itke kuyup béremın, Cakıp!'
Oşu sunğan araktı
itke kuya bérđi déyt-
kösü kuyruk kök dóböt
éşikten kirip kélđi déyt,
araktı cıttap aldı déyt,
tört ayağın asmanğa
tırayıp ólüp kaldı déyt!
Andan turdu Sémétéy,
altın taktanın üstündö
olturğan Cakıp-baydı
töşkö kélip tépti déyt-
çoñ atası Cakıp-bay
çalkasınan kétti déyt!
Anda ayttı Sémétéy:
'Cür, Bakay, ake', déđi déyt,
'Abékege cürölü!'
Anda ayttı bu Bakay:
- Çini çanağın dibinde
onu iyice ezin,
Manas'ın bu çocuğunu
Semetey'i öldürelim,
yanan ateşi söndürelim!"
Kapıda duran Bakay
bu sözleri işitti,
bu sözleri işitince,
Semetey'e gidip:
"Sevgili Semetey, yavrum,
Cakıp'a gidersen, yavrum,
sakın rakı içme, yavrum,
çini çömleğin dibine, yavrum,
Cakıp-bay büyük baban, yavrum,
zehir ezip sürdü, yavrum,
seni öldürmek istiyor, yavrum!"
Semetey atına bindi,
Cakıp'a gitti,
Cakıp-bay'ın evine
gelip içeriye girdi:
"Selamunaleyküm,
Cakıp-bay, baba!"
"Aleykümselam, Semetey, yavrum."
Büyük babası Cakıp-bay,
yalancıkdan hıçkırıp ağladı,
bir taraftan ağlarken
çini çanağa rakı koydu,
sonra Semetey'e sundu.
Manas'ın oğlu Semetey,
bir eliyle alıp onu,
Cakıp-bay'a uzattı.
Cakıp-bay alıp içmedi,
Semetey sen de dedin ki:
"Senin içmediğin rakıyı, Cakıp,
ben mi içeyim, Cakıp?
Ben bu rakıyı içmem, Cakıp,
köpeğin önüne dökерim, Cakıp?"
Bu sunulan rakıyı o,
köpeğin önüne döktü,
gözü kuyruğu mavi köpek,
kapıdan içeri girdi,
rakıyı koklamasıyla
dört ayağını gökyüzüne
dikip öldü!
O zaman Semetey,
altın tahtının üstünde
oturan Cakıp-bay'ın
gelip göğsüne tekmeуi indirdi.
Büyük babası Cakıp-bay,
arkası üstüne düştü,
Semetey dedi ki:
"Yürü, Bakay baba!" dedi,
"Abeke'ye gidelim."
Bakay o zaman dedi ki:

- 'Айналайн Семетей, ботом,
атыңнын башын буратыр,
ошу жерге тура тур!
Мен Абеке, Көбөш
- 850 өкөгө барып келейн!
Кан баласы Семетей
атынын башын бурду дейт,
ошу жерде турду дейт.
Байдын уулу бу Бакай
- 855 атка минип жүрдү дейт,
Абекеге жетти дейт:
'Кеткеним келип калыптыр,
кемтигим толуп калыптыр!-
Найзадан калган желеги,
- 860 Манастан калган белеги,
эчкиден калган улагы,
курсактан калган чунагы-
Кан Семетей жалгызым
эми жетип келди дейт!'
- 865 Көдөк тууган Көбөшү
ала бакан-минен Бакайдын
башын айра чаап салды!
Акыл-мен тууган Абеке
'Жаман кеп айтпа!' деп,
- 870 кыл торкону кигисти.
Байдын уулу бу Бакай
кайтып жүрө берди дейт:
'айналайн Семетей, ботом,
көдөк туугай Көбөшү, ботом,
- 875 ала бакан-минен сомдоду!
"Бу жорукту айтпа!" деп,
акылман тууган Абеке
кыл торкону жапт'эле!
Анда айттың Семетей:
- 880 'Байдын бир уулу сен Бакай, аке,
сениң башыңды, Бакай, аке,
ала бакан-минен сомдосо,
алардын башын мен, Бакай,
Ак-албарс-минен оңдормун!'
- 885 Бу Бакай-минен Семетей
эми жүрүп барды дейт.
Андан барып Семетей
үйгө жетип келгенде,
кирип салам берди дейт.
- 890 'Асалаудан салау малийкым,
Абеке, Көбөш эк'агам!'
'Элийкеден элийке салам,
Кан Манастын баласы
Кан Семетей, ботом!' дейт.
- 895 Кирип келип олтурду.
Абеке-минен бу Көбөш
аракыны берди дейт,
абдан ичип тойду дейт.
Абеке, Көбөш арам кул

'Aynalayn Sémétéy, botom,
atıñnın başın buratır,
oşu cérge tura tur!
Mén Abéké, Kóböş
ökögö barıp kéleyn!'
Kан balası Sémétéy
atının başın burdu déyt,
oşu cérde turdu déyt.
Baydın uulu bu Bakay
atka minip cürdü déyt,
Abékége cétti déyt:
'Kétkenim kélip kalıptır,
kémtigim tolup kalıptır!-
Nayzadan kalğan célegi,
Manastan kalğan bélegi,
éçkiden kalğan ulağı,
kursaktan kalğan çunağı-
Kан Sémétéy calğızım
émi cétip kélđi déyt!'
Ködök tuuğan Kóböşü
ala bakan-minen Bakaydın
başın ayra çaap saldı!
Akıl-men tuuğan Abéké
'Caman kép aytpa!' dép,
kıl torkonu kigisti.
Baydın uulu bu Bakay
kaytıp cürö bérđi déyt:
'aynalayn Sémétéy, botom,
ködök tuuğay Kóböşü, botom,
ala bakan-minen somdodu!
"Bu coruktu aytpa!" dép,
akılman tuuğan Abéké
kıl torkonu capt'эле!
Anda ayttıñ Sémétéy:
'Baydın bir uulu sén Bakay, ake,
séniñ başıñdı, Bakay, ake,
ala bakan-minen somdoso,
alardın başın mén, Bakay,
Ak-albars-minen oñdormun!'
Bu Bakay-minen Sémétéy
émi cürüp bardı déyt.
Андан барıp Sémétéy
üygö cétip kélgende,
kirip salam bérđi déyt.
'Asalaudan salau maliykım,
Abéké, Kóböş ék'ağam!'
'Eliykeden eliyke salam,
Kан Manastın balası
Kан Sémétéy, botom!' déyt.
Kirip kélip olturdu.
Abéké-minen bu Kóböş
arakını bérđi déyt,
abdan içip toydu déyt.
Abéké, Kóböş aram kul

"Sevgili yavrum, Semetey,
atının başını çevir,
olduğun yerde dur,
Abeke'yle Kóböş'e
önce ben bir gidip geleyim!"
Han çocuğu Semetey de
atının başını çevirdi,
olduğu yerde durdu.
Bay'ın oğlu bu Bakay da
ata binip çıktı gitti.
Abeke'ye varıp dedi ki:
"Ayrılan geri dönüyor,
eksigim kapanıyor!
Kargıdan kalan sancak,
Manas'tan kalan bu miras,
keçiden kalan bu oğlak,
karında kalan bu masum,
Han Semetey, bir tanem,
şimdi çıktı geldi!"
Hödük doğan bu Kóböş,
bir değnek ile Bakay'ın,
kafasını yaraladı!
Akıllı doğan Abeke,
"Kötü bir söz söyleme!" diyerek
ipek bir kıyafet giydirdi,
Bay'ın oğlu Bakay da
dönüp Semetey'e geldi:
"Sevgili Semetey, yavrum,
hödük doğan Kóböş, yavrum,
alaca sopa ile vurdu!
"Kötü bir söz söyleme!" diyerek
akıllı doğan Abeke
bana yün kıyafet giydirdi."
Semetey o zaman dedin ki:
"Bay'ın tek oğlu sen, Bakay baba,
senin başına, Bakay baba,
değnekle vurduysa
onların başını ben, Bakay,
ak kılıcımla vururum!"
Bu Bakay ile Semetey,
şimdi onlara gittiler.
Semetey oraya varıp
evin önüne gelince,
içeri girip selam verdi:
"Selamunaleyküm,
Abeke, Kóböş, iki ağam!"
"Aleykümselam,
Han Manas'ın çocuğu,
Han Semetey, yavrucuğum!"
İçeri girip oturdu.
Abeke ile bu Kóböş,
ona rakıdan sundular,
o da bolca içip doydı.
Abeke, Kóböş, bu haram kullar

- 900 аракка мастар болду дейт,
бир жыгылып калды дейт.
Бакай туруп келди дейт,
Кан Семетейге айтты дейт:
'Айналайн Семетей, ботом,
905 атекеңнин Ак-олпок, ботом,
ана бир турган болучу, ботом!
Ак каңгы эр сырдыгач, ботом,
Манастын эри болучу, ботом!
Атекеңнин бос кисе, ботом,
910 ана турган болучу, ботом:
атекеңнин ак жөкөс, ботом,
ана бир турган болучу, ботом!
Атекеңнин Тай-буурул, ботом,
бу желенин башында, ботом!
915 Атекеңнин Ак-кула
күчү чоро Таз-маймат,
ошу багып жатыры!'
Бакай мыны айткан соң,
туруп келди Семетей
920 айтканын барын алды дейт,
кайта карап жүрдү дейт.
тай-буурул минип алды дейт,
Ак-тулпар коштоп алды дейт:
'Байдын уулу Бакай-кан,
925 сак саламат болуп тур!
Сагынбай эсен карап тур!
Кош кана, Бакай, аман бол!'
Семетей эми жүрдү дейт,
күндөн күнүн жүрдү дейт,
930 түндөн түнүн жүрдү дейт,
Каныкейге барды дейт:
'Атекемнин Тай-буурул,
Тай-буурулду мaa берди!
Жарак-жаптык бакысын
935 Абеке, Көбөс эк'агам
"Бу атаңнын керес!" деп,
ошуну барын ал берди!
"Атекеңнин Ак-кула
күчү чоро Таз-маймат
940 жаңы казанды тес кайнат,
ир алдында бактырат-
кайта келгениң-де ал!" деди.
Мен элиме кетемин, энем,
мен журтума кетемин, энем!'
945 Кан баласы Каныкей
уулунун кебин бүттү дейт,
Кара-канга айтты дейт.
Каныкейдин атасы
алтымыш төөгө бул жүктөп,
950 жетимиш төөгө сеп жүктөп,
алты канат ак ордо,
аны тигип берди дейт.
Каныкей-мен бу Чакан,

arakka mastar boldu déyt,
bir cıgılıp kaldı déyt.
Bakay turup keldi déyt,
Kan Sémétéyge ayttı déyt:
'Aynalayn Sémétéy, botom,
atekeñnin Ak-olpok, botom,
ana bir turğan boluçı, botom!
Ak kañgı ér sırdıgac, botom,
Manastın éri boluçı, botom!
Atekeñnin bos kise, botom,
ana turğan boluçı, botom:
atekeñnin ak cökös, botom,
ana bir turğan boluçı, botom!
Atekeñnin Tay-buurul, botom,
bu celenin başında, botom!
Atekeñnin Ak-kula
kücü çoro Taz-maymat,
oşu bağıp jatırı!'
Bakay mını aytkan soñ,
turup keldi Sémétéy
aytkanın barın aldı déyt,
kayta karap cürdü déyt.
tay-buurul minip aldı déyt,
Ak-tulpar koştóp aldı déyt:
'Baydın uulu Bakay-kan,
sak salamat bolup tur!
Sağınbay esen karap tur!
Koş kana, Bakay, aman bol!'
Sémétéy émi cürdü déyt,
küñdön küñün cürdü déyt,
tüñdön tüñün cürdü déyt,
Kanıkéyge bardı déyt:
'Atekemnin Tay-buurul,
Tay-buuruldu maa bérđi!
Carak-captık bakısın
Abéké, Köböş ék'ağam
"Bu atañnın kérés!" dép,
oşunu barın al bérđi!
"Atekeñnin Ak-kula
kücü çoro Taz-maymat
cañı kazandı tés kaynat,
ir aldında baktırat-
kayta kélgeniñ-de al!" dédi.
Mén élime kétemin, énem,
mén curtuına kétemin, énem!'
Kan balası Kanıkéy
uulunun kébin büttü déyt,
Kara-kañga ayttı déyt.
Kanıkéydın atası
altımış töögö bul cüktöp,
cétimış töögö sép cüktöp,
altı kanat ak ordo,
anı tigip bérđi déyt.
Kanıkéy-men bu Çakan,

rakı içip mest oldular,
yere yıkılıp kaldılar.
Bakay yerinden kalkarak,
Han Semetey'e dedi ki:
"Sevgili Semetey, yavrum,
babanın ak zırhı, yavrum,
bak şurada duruyor, yavrum!
kakmalı alaca eyer, yavrum,
Manas'ın eyeri, yavrum,
babanın boz kesesi, yavrum,
orada asılı duruyor, yavrum!
Babanın ak hançeri, yavrum,
bak şurada duruyor, yavrum!
Babanın atı Tay-buurul, yavrum,
yularlı duruyor, yavrum!
Babanın Ak-kula'sına
en küçük yiğit Taz-baymat
bakıyor şimdi!"
Bakay bunları deyince
yerinden kalktı Semetey.
Söylediği şeylerin hepsini aldı,
oradan çıkıp döndü.
Tay-buurul'un üstüne bindi,
Ak-tulpar'ı da yedek alıp dedi ki:
"Bay'ın oğlu ey Bakay Han,
Sağ salim git!
Dertsiz esen kal!
Hoşça kal, Bakay, selametle!"
Semetey yürüyüp gitti,
günler günü yürüdü,
geceler gecesi yürüdü,
Kanıkey'e vardı:
"Babamın Tay-buurul'unu
bu Tay-buurul'u bana verdiler!
Eşyaları silahları,
Abeke'yle Köböş ağalarım,
bunlar atanın malları deyip,
hepsini bana verdiler!
Atanın Ak-kulası deyip,
küçük yiğit Taz-baymat
yeni kazanı tez kaynat,
büyümemi bekleyerek bakmıştı,
artık geldin, atı al, dedi.
Ben ilime gideyim, anam,
ben yurduma gideyim, anam!"
Han çocuğu Kanıkey
oğlunun sözüne inandı,
bunu Kara Han'a da anlattı.
Kanıkey'in babası,
altmış deve hazine yükletti,
yetmiş deve mal yükletti,
altı kanatlı ak saray'ı
hazırlatıp verdi.
Kanıkey ile Çakan,

- Манастын уулу Семетей
 955 көчүп келип барды дейт.
 Жакып-канга барбады,
 Чүйдүн бирбашын бура'ды,
 Бакай жаткан жерине
 барып келип түштү дейт.
- 960 Кан баласы Каныкей
 алдаганын билди дейт.
 Бакайга туруп айтты дейт:
 'Сак саламат болдуңбу, Бакай,
 сагынбай аман жүрдүңбү, Бакай?
- 965 Эсен-аман болдуңбу, Бакай,
 эрикпей эсен жүрдүңбү, Бакай?
 Айналайн атыңнан, Бакай,
 үрүлөйн өзүңнөн, Бакай!
 Эчкиден калган улагым, Бакай,
- 970 курсактан калган чунагым, Бакай,
 алдап бир соолап алып келди, Бакай!
 Ошу бир жерден көштү дейт,
 Таластын башын Үч-кошой
 эңкейип кирип конду дейт.
- 975 Ошу бир жерден көштү дейт,
 Манастын ордо тиккен жерине
 Манастын уулу Семетей
 ордосун тигип алды дейт.
 Үч-төрт күндөр болд'эле,
- 980 өс жеринде турд'эле.
 Айчыгы алтын туу келет,
 алты сан кара кол келет:
 желпилдеген туу келет,
 жети сан кара кол келет!
- 985 Абеке, Көбөш арам кул
 колду курап алыптыр,
 Манастын уулун Семетей,
 аны "Алайн!" деп келиптир.
 Кан Семетей жаш бала
- 990 Тай-бууролду минет дейт-
 Тай-буурол неден аксады?
 Кан баласы Какыкей
 үйдөн чыгып алды дейт,
 Тай-буурол минген атынын
- 995 колун бүгүп карады.-
 Манас-кандын чоң түндүк,
 чоң түндүктүн кадоо
 бутуна кетип кириптир!
 Искек-минен тартып алды,
- 1000 анда айттың Семетей:
 'Энеке, бу немеңе?' дейт.
 'Чамгарагым чаккан жер,
 чагып отко жаккан жер:
 керегемди кескен жер,
- 1005 кесип отко жаккан жер!-
 Чоң түндүктүн
 кадоо калган жер,
- Manastın uulu Sémétéy
 köçüp kélip bardı déyt.
 Cakıp-kanğa barbadı,
 Çüydün birbaşın bura'dı,
 Bakay catkan cérine
 barıp kélip tüştü déyt.
 Kan balası Kanıkéy
 aldağanın bildi déyt.
 Bakayğa turup ayttı déyt:
 'Sak salamat bolduñbu, Bakay,
 sağınbay aman cürdüñbü, Bakay?
 Ésen-aman bolduñbu, Bakay,
 érikpey ésen cürdüñbü, Bakay?
 Aynalayn atıñnan, Bakay,
 ürülöyn özüñnön, Bakay!
 Éçkiden kalğan ulağım, Bakay,
 kursaktan kalğan çunağım, Bakay,
 aldap bir soolap alıp kélđi, Bakay!
 Oşu bir cérden köştü déyt,
 Talastın başın Üç-koşoy
 éñkeyip kirip kondu déyt.
 Oşu bir cérden köştü déyt,
 Manastın ordo tikken cérine
 Manastın uulu Sémétéy
 ordosun tigip aldı déyt.
 Üç-tört күндөр bold'эле,
 ös cérinde turd'эле.
 Ayçığı altın tuu kélet,
 altı san kara kol kélet:
 célpildegen tuu kélet,
 cėti san kara kol kélet!
 Abéké, Köböş aram kul
 koldu kurap alıptır,
 Manastın uulun Sémétéy,
 anı "Alayn!" dép kéliptir.
 Kan Sémétéy caş bala
 Tay-buuruldu minet déyt-
 Tay-buurul néden aksadı?
 Kan balası Kakıkéy
 üydön çığıp aldı déyt,
 Tay-buurul mingen atının
 kolun бүгүп karadı.-
 Manas-kandın çoñ түндүк,
 çoñ түндүктүн kadoo
 butuna kétip kırıptır!
 İskek-minen tartıp aldı,
 anda ayttıñ Sémétéy:
 'Éneke, bu némeңe?' déyt.
 'Çamğarağım çakkan cér,
 çağıp otко cакkan cér:
 kéregemdi késken cér,
 késip otко cакkan cér!-
 Çoñ түндүктүн
 kadoo kalğan cér,
- Manas'ın oğlu Semetey
 göçüp yola çıktılar.
 Fakat Semetey Cakıp Han'a gitmedi,
 Çu'nun başına döndü,
 Bakay'ın olduğu yere
 dos doğru geldi.
 Han çocuğu Kanıkey
 aldatıldığını bildi.
 Dönüp Bakay'a dedi ki:
 "Selamet buldun mu, Bakay?
 Hasretsiz yaşadın mı, Bakay?
 Nasılsın, iyi misin, Bakay?
 Canın sıkıldı mı, Bakay?
 Ey sadık sevgili, Bakay,
 dostların en iyisi, Bakay,
 keçiden kalan oğlağım, Bakay,
 karnımda taşıdığım bu masum, Bakay,
 aldatıp beni buraya getirdi, Bakay!"
 Derken oradan da göçüp gittiler,
 Talas'taki Üç-koşoy'a,
 gizlice gece girdiler.
 Oradan da göçüp gittiler,
 Manas'ın sarayının dikildiği yere
 Manas'ın oğlu Semetey,
 kendi sarayını kurdu.
 Üç dört gün işte böyle,
 kendi yerinde durdular.
 Nakışları altın hilalli sancak geliyordu,
 altı kol ordu geliyordu,
 dalgalanan sancak geliyordu,
 yedi kol ordu geliyordu,
 Abeke, Köböş, haram kullar,
 büyük bir ordu toplayıp
 Manas'ın oğlu Semetey'i
 alayım diye geliyordu.
 Han Semetey genç çocuk,
 Tay-buurul atına bindi,
 Tay-buurul neden aksıyor?
 Han çocuğu Kanıkey
 evinden çıkıp geldi,
 Tay-buurul binek atının
 ön ayağını бүкүп baktı.
 Manas Han'ın yüksek bacasından
 bu yüksek bacadan bir demir çivi
 bunun ayağına saplanmıştı!
 Kerpetenle çekip aldı.
 Semetey Han da dedi ki:
 "Anneciğim bu nedir?"
 "Burası bacamın yıkıldığı yer,
 sonra da ateşe verildiği yer,
 parmaklığımın kesildiği yer,
 sonra da ateşe verildiği yer!
 Yüksek bacadan bir tek
 çivinin kaldığı yer,

- Манас-кандын өлгөн жер!
Марал аткан майлуу жер,
кураң аткан куттуу жер!
- 1010 Каныкей караң калган жер,
Чаканы бейпай болгон жер,
Семетей чунак болгон жер!
Каныкей мыны айтканда,
как телки атын минди дейт:
- 1015 'Кан Семетей баламды
урушка жаңыс чыгарбайм,
өзүм бир жагымдан кирип
каттуу уруш салайм!' дейт.
Семетейдей баласы
- 1020 энесин аттан көтөрдү,
керегеге таңды дейт,
'Бүжүрөп туруп чоң эне
чечип жиберип салар!' деп,
чоң энесин Чаканы,
- 1025 аны таңып койду дейт.
Манастын уулу Семетей,
эм урушка чыкты дейт.
Тонун тоодай кылды дейт,
күрмөнү үйдөй кылды дейт.
- 1030 Абеке, Көбөш арамды,
аны кармап алды дейт,
чоң атасы Жакып-бай,
аны кармап алды дейт.
Сулпукордун чатында
- 1035 калың тотой ичине
үчөөнү керип койду дейт,
үйгө келип түштү дейт.
Үйгө киши жиберди:
'Каныкей-минен Чаканды
- 1040 керегеден чечип ал!' Кан баласы Каныкей
Ак-тентени алды дейт,
алып келип чуркады,
бу токойнун ичине
- 1045 Абеке, Көбөшкө барды дейт:
'Абеке, Көбөш арам кул,
төрөмнүн ашын берсеңчи!
Башымнан карам түшсөчү!
Төрөмнүн ашын берсеңчи!
- 1050 Аракка киши койсоңчу!
Байгамбар чапкан жолу шул!
Жакыптын жаңыс уулун
Манасты сайган колу шул!
"Тийбейм!" десе, кылсаңчы!
- 1055 Чамгарагым чаккансын,
чагып отко жаккансын:
керегемди кескенсин,
кесип отко жаккансын!
Колун колдой кести дейт,
- 1060 бутун буттай кести дейт-

Manas-kandın ölgön cër!
Maral atkan mayлуу cër,
kuran atkan kuttuu cër!
Kanıkéy karañ kalğan cër,
Çakanı béypay bolğon cër,
Sémétéy çunak bolğon cër!
Kanıkéy minı aytkanda,
kak télki atın mindi déyt:
'Kan Sémétéy balamdı
uruşka cañıs çığarbaym,
özüm bir cağımдан kirip
kattuu uruş salaym!' déyt.
Sémétéydey balası
énesin attan kötördü,
kéregege tañdı déyt,
'Bücüröp turup çoñ éne
çéçip ciberip salar!' dép,
çoñ énesin Çakanı,
anı tañıp koydu déyt.
Manastın uulu Sémétéy,
ém uruşka çıktı déyt.
Tonun tooday kıldı déyt,
kürmönü üydöy kıldı déyt.
Abéké, Köböş aramdı,
anı karmap aldı déyt,
çoñ atası Cakıp-bay,
anı karmap aldı déyt.
Sulpukordun çatında
kalıñ totoy içine
üçöönü kériп koydu déyt,
üygö kélip tüştü déyt.
Üygö kişi ciberdi:
'Kanıkéy-minen Çakandı
kéregeden çéçip al!'
Kan balası Kanıkéy
Ak-tinténi aldı déyt,
alıp kélip çurkadı,
bu tokoyнun içine
Abéké, Köböşkö bardı déyt:
'Abéké, Köböş aram kul,
törömnün aşın bérseñçi!
Başımнан karam түşсөçү!
Törömnün aşın bérseñçi!
Arakka kişi koysoñчу!
Bayğambar çapkan colu şul!
Cakıptın cañıs uulun
Manastı sayğan kolu şul!
"Tiybeym!" dese, kılсаñçı!
Çamğarağım çakkansın,
çağıp otко cakkansın:
kéregemdi késkensin,
késip otко cakkansın!'
Kolun koldoy késti déyt,
butun buttay késti déyt-

Manas Han'ın öldüğü yer!
Maral vurduğu zengin yer,
geyik vurduğu kutlu yer!
Kanıkey'e zindan olan yer,
Çakan'a zehir olan yer.
Semetey'in doğduğu yer!"
Kanıkey böyle dedi,
koyu renk atına bindi.
"Han Semetey çocuğumu,
vuruşa yalnız gönderemem,
kendim de yanında giderim,
ben de sıkı dövüşeceğim!"
Semetey genç çocuk,
anasını attan indirdi,
yurdun parmaklığına bağladı.
Büyük annesi
çözüp kurtarmasın diye.
büyük annesi Çakan'ı da
parmaklığa bağladı.
Manas'ın oğlu Semetey,
hemen vuruşa fırladı.
Giyimleri dağlar gibi yığdı,
ceketleri evler gibi yığdı.
Abeke, Köböş haramların
ikisini de yakaladı,
büyük babası Cakıp-bay'ı
onu da yakaladı.
Sulpukor'un eteğinde
sık bir ormanın içine
üçünü götürüp
dönüp eve geldi.
Evine bir adam gönderdi:
"Kanıkey ile Çakan'ı
parmaklıktan çöz getir!" dedi.
Han çocuğu Kanıkey,
eline hançeri Ak-tinte'yi aldı,
doğruca koştu,
bu sık ormanın içine
Abeke ile Köböş'e geldi:
"Abeke, Köböş, haram kullar,
efendimin aşını verin!
Üstümden bu utanç kalksın!
Efendimin aşını verin!
Adamlara rakı dağıtılsın!
Peygamberin koyduğu töre budur!
Cakıp'ın bir tek oğlu
Manas'ı vuran eldir bu!
Kadın "Varmam!" dese de al onu!
Yurt çadırımı yıktın,
yıkıp ateşe yaktın,
parmaklığımı kestin,
kesip ateşe yaktın!"
Bu ikisinin ellerini kesti,
bu ikisinin yaklarını da kesti!

- Абеке, Көбөш арам кулду
бир өлтүрүп салды дейт!
Алтымышта Чаканым
Жакып-байдын башына
1065 бир олтуруп алды дейт:
'Бир этегим жел ашты, Жакып,
бир этегим сен аштын, Жакып-
кай жерим сен кем таптын, Жакып?
Менин бир уулум
Манас-кан, Жакып,
1070 ал тозокко салабы, Жакып?
Абеке, Көбөш арамды, Жакып,
бейшке түртүп салабы, Жакып?'
Колун колдой кести дейт,
бутун буттай кести!
1075 'Эм көкүрөгүм сууду!' деп,
'Мен Кудайга разымын!'
Бир үшкүрүп койду! деп,
'Мен Кудайга разымын!'

Abéké, Köböş aram kuldu
bir öltürüp saldı déyt!
Altımyşta Çakanım
Cakıp-baydın başına
bir oturup aldı déyt:
'Bir éteğim cél aştı, Cakıp,
bir éteğim sén aştıñ, Cakıp-
kay cérim sén kém taptıñ, Cakıp?
Ménin bir uulum
Manas-kan, Cakıp,
al tozokko salabı, Cakıp?
Abéké, Köböş aramdı, Cakıp,
béyşke türtüp salabı, Cakıp?'
Kolun koldoy késti déyt,
butun buttay késti!
'Ém kökürögüm suudu!' dép,
'Mén Kudayğa razımın!'
Bir üşkürüp koydu! dép,
'Mén Kudayğa razımın!'

Abeke, Köböş, haram kulları
sonra da öldürdü!
Altmışındaki Çakan'ım
Cakıp-bay'ın başının
üstüne oturup dedi ki:
"Bir eteğimi yel açtı, Cakıp,
bir eteğimi sen açtın, Cakıp,
neyimi eksik buldun, Cakıp?
Benim biricik oğlum
Manas Han, Cakıp,
cehenneme mi gitsin, Cakıp?
Abeke, Köböş, haramları, Cakıp,
behişte mi gönderdin, Cakıp?"
Cakıp'ın iki elini kesti,
iki ayağını da kesti!
"Şimdi yüreğim rahatladı,
Tanrı'ya şükürler!"
Sonra içini çekip yine
"Tanrı'ya şükürler olsun!" dedi.

Semeteý'i Talas'a dönlüşü Semeteýdi alaska kaytýp kelişi Семетейдин аласка кайтып келиши

VII

SEMETEY

- 1 Ол Семетей жаш болду,
ол акылдан бош болду!
Туубай жатып туйлады,
туурга конбой ойноду!
- 5 Он үчүндө ок атты,
он бешисинде жоо сайды!
Кан атасынан калган
кырк чорого баш болду.
Ат семирп күс болду,
эр семирп түс болду:
‘Аттаны, жортолу!
Сагынып саргыл минели!
Туйлашып тулпар минели!
Алтын-эмел, Күрөңкөй, чором!
- 15 аны көргөн барсыңбы?
Шемей-кала, Кызыл-жар,
аны көргөн барсыңбы?
Күйгөн-токой, Куу-сере,
аны көргөн барсыңбы?
- 20 Таш-мазардай камырды,
аны көргөн барсыңбы?
Таш-акырдын куу тала,
аны көргөн барсыңбы?
Бүгүнкү күн жакшы күн-
сурунай суулап алыңар, чором,
кереней кептеп салыңар, чором!
Ак чатырды бүктөңөр,
Ак-борчукка жүктөңөр, чором!
Көк чатырды бүктөңөр, чором,
- 30 Көк-борчукка жүктөңөр, чором!
Алтымыш байтал, бир айгыр, чором,
азык кылып айдаңар!
Ага чоро айтты дейт:
‘Айналайн, ай жаркын, төрөм,
кече атаң Манас
тушунда, төрөм,
сагынып саргыл мингенбис, төрөм,
Каңгайдан жылкы
алганбыс, төрөм!
Көгүчкөндөй эр тоноп
көөнүбүстү басканбыс:
- 40 сагыскандай эр тоноп
санаабысты басканбыс!
Жоргону жолго салганбыс,
жоболон жорук кылганбыс!
- Ол Sémétéy caş boldu,
ol akıldan boş boldu!
Tuubay catıp tuyladı,
tuurğa konboy oynodu!
On üçündö ok attı,
on beşisinde coo saydı!
Kan atasınan kalğan
kırk çoroğо baş boldu.
At sémirip күs boldu,
ér sémirip түs boldu:
‘Attanalı, cortolu!
Sağınıp sarğıl mineli!
Tuylaşıp tulpar mineli!
Altın-émél, Kүrөңkөy, çorom!
anı көrgөн barsıñbı?
Şéméy-kala, Kızıl-car,
anı көrgөн barsıñbı?
Kүygön-tokoy, Kuu-séré,
anı көrgөн barsıñbı?
Taş-mazarday kamırdı,
anı көrgөн barsıñbı?
Taş-akırdın kuu tala,
anı көrgөн barsıñbı?
Bүgүngү күn cakşı күn-
surunay suulap alıñar, çorom,
kéreney képtep salıñar, çorom!
Ak çatırdı бүktöñör,
Ak-borçukka cүktöñör, çorom!
Kök çatırdı бүktöñör, çorom,
Kök-borçukka cүktöñör, çorom!
Altımış baytal, bir ayğır, çorom,
azık kılıp aydañar!
Ağa çoro ayttı déyt:
‘Aynalayn, ay çarkın, törөm,
kéçe atañ Manas
tuşunda, törөm,
sağınıp sarğıl mingenbис, törөm,
Kañgaydan cılıkı
alğanbис, törөm!
Kөгүçkөndөy ér tonop
kөөnүbüstü başkanbис:
sağıskanday ér tonop
sanaabıstı başkanbис!
Corğonu colğo salğanbис,
cobolon coruk kılğanbис!
- Semetey daha pek gençti,
aklı da ermezdi!
Doğmadan tepinmişti o,
bağlanmadan oynamıştı!
On üçünde ok atmıştı,
on beşinde vurmuştu o!
Han babasından kalan
kırk yiğide baş oldu.
Güzde atlar semirip yayılınca,
erler semirip gevşeyince:
"Atlara binelim!" dedi,
"Sevinçle at sürelim,
keyif ile at sürelim!
Altın-emel'i, Kүrөnkөy'ü, yiğitlerim,
gören var mı?
Şemey şehrini, Kızıl-car'ı
içinizde gören var mı?
Kүygön-tokoy, Kuu-sere ormanlarını
içinizde gören var mı?
Taş-mazar adlı dağ ucunu
gördünüz mü çorlarımız?
Taş-akır bozkırını
gördünüz mü yiğitlerim?
Bugün güzel bir gün,
borazanı çalın, yiğitlerim,
boruları öttürün, yiğitlerim!
Ak çadırı бүktürün yiğitlerim,
ak deveye yükletin, yiğitlerim!
Gök çadırı бүktürün, yiğitlerim,
gök deveye yükletin, yiğitlerim!
Altmış kısırak, bir aygır, yiğitlerim,
azık için hazırlatın!"
O zaman yiğitler dedi ki:
"Canım gün ışığı, efendimiz,
eskiden baban Manas'ın zamanında,
efendimiz,
efendimiz,
salınıp atlara binmiştik, efendimiz,
Kangay'dan at sürüleri çalmıştık,
efendimiz,
Erleri güvercin gibi soyup,
gönlümüzü ferahlatmıştık!
Erleri saksagan gibi soyup,
endişemizi bastırmıştık!
Yürük atları koşturmıştık,
kimini iyice yormuştuk biz!

- Азууларын аркайтып, төрөм,
 45 ат өлүмү кылмыс, төрөм:
 муруттарын сербейтип, төрөм,
 Эр өлүмү кыламыс, төрөм!
 Макул болот, эп болот, төрөм!
 Эм арталы, жортолу, төрөм!
- 50 Анда турган кырк чоро
 чогулуп чыкты үйүнөн,
 бир бирине айтышып:
 'Ак-балта уулу Чубагым,
 адамдан артык ынагым,
- 55 Бөрүнүн уулу Бөрүчүм,
 атым аксап кеткенде,
 бек такалап беричим!
 Төлгөчү менин Төлөгүм,
 чыбагачы көп чорого бөлөчүм!
- 60 Кырктын башы Кыргын-чал!
 Жаткан койду коздурбас,
 жатык тилдүү Ажыбай!-
 Астымыс алтымышка жетиппис,
 аркамыс жетимишке жетиппис-
- 65 алтымышка чыкканча,
 атасын Манастын атын токудук:
 жетимишке чыкканча,
 баласын Семетейдин атын токудук!
 Качырганнан кайтпаган,
- 70 кайрылып жообун айтпаган,
 кара кандуу, көк биттү
 чунак бу кан Семетей
 ашуу бийк тооларга
 бисты айдап жүрүп өлтүрөт:
- 75 карылык каршы келгенде,
 жигиттик желип өткөндө,
 агыны каттуу сууларга
 айдап жүрүп өлтүрөт!
 Керес атты минели,
- 80 кемин тонду кирели,
 сагынып саргыл минели,
 саргыра сапар жортолу,
 булкунтуп буудан минели,
 буксатып сапар жүргөлү!'
- 85 Кырк чоро эmdi жүрдү дейт,
 кылкандай найза кылтайтып,
 жети күндөр болду дейт,
 Семетейге кабар түштү.
 'Ак теңге булун чашты!' дейт,
- 90 'Атамнан калган мурапы
 кырк чором эmdi кашты!' дейт.
 'Атамнан калган мурапы
 аттан көөнү калдыбы?
 Тондон көөнү калдыбы?
- 95 Э Каныкей, энекем,
 эми саа кайрылбаймын!-
 Атамнан калган мурапым,
- Азууларын аркайтып, төрөм,
 at ölümü kılmys, töröm:
 muruttarın sérbeytip, töröm,
 Ér ölümü kılamis, töröm!
 Makul bolot, ép bolot, töröm!
 Ém artalı, cortolu, töröm!
 Anda turğan kırk çoro
 çoğulup çıktı üyünön,
 bir birine aytışıp:
 'Ak-balta uulu Çubagım,
 adamdan arık ınağım,
 Bөрүнүн uulu Bөрүçüm,
 atım aksap kétkende,
 bék takalap bériçim!
 Tölgөçү ménin Tөлөгүм,
 çıbağaçı көр çoroğo bölөçüm!
 Kırktın başı Kırğın-çal!
 Catkan koydu kozdurbas,
 catık tildüü Acıbay!-
 Astımıs altıмышка cétippis,
 arkamıs cétimiшке cétippis-
 altıмышка cıkkança,
 atasın Manastın atın tokuduk:
 cétimiшке cıkkança,
 balasın Sémétéydin atın tokuduk!
 Kaçırğannan kaytpağan,
 kayrılıp coobın aytpağan,
 kara kanduu, көк bittü
 çunak bu kan Sémétéy
 aşuu biyk toolarğa
 bistı aydap cürüp öltüröt:
 karılık karşı kélgende,
 cigittik célip ötkөндө,
 ağını kattuu suularğa
 aydap cürüp öltüröt!
 Kéres attı mineli,
 kémin tondı kireli,
 sağınp sarğıl mineli,
 sarğıra sapar cortolu,
 bulkuntup buudan mineli,
 buksatıp sapar cürgölü!'
- Kırk çoro émdi cürdü déyt,
 kılkanдай nayza kılтайтып,
 cėti күндөр болду déyt,
 Sémétéyге кабар түштү.
 'Ak téңge bulun çашtı!' déyt,
 'Atamnan kalğan murapı
 kırk çorom émdi kaştı!' déyt.
 'Atamnan kalğan murapı
 attan көөнү kaldıdı?
 Tondon көөнү kaldıdı?
 É Kanıkéy, énekem,
 émi saa kayrılбаймын!-
 Atamnan kalğan murapım,
- Gıcırdatıp dış gösterip, efendimiz,
 atlara ölüm saçalım, efendimiz,
 bıyıklarını yukarı burup,
 erlere ölüm saçalım, efendimiz!
 Oldu, kabul, efendimiz!
 haydi biz de yürüyelim, efendimiz!"
 Orada duran kırk yiğit,
 evlerinden toplanıp çıktılar.
 Birbirine dediler ki:
 "Ak-balta oğlu Çubakım,
 herkesten en yakınım,
 Bөрü'nün oğlu Bөрүçüm,
 atım aksadığı vakit
 nalı sağlam perçinlersin!
 Tölgөçü ile Tөлöküm,
 yiğitler için çam bölenim!
 Kırkın başı Kırğın-çal!
 Yatan koyunu kaldırmaz,
 tatlı dilli Acıbay!
 Altmış altısına girdi,
 arkamız yetmişe dayandı.
 Altmışına çıkıncaya kadar biz,
 babası Manas'ın atına koşum taktık,
 yetmişine çıkıncaya kadar
 çocuğu Semetey'in atına koşum taktık.
 Saldırıandan kaçmayan,
 kaçamak cevap vermeyen,
 kara kanlı, көк bitli
 yavru Han Semetey
 büyük dağların ötesine
 bizi sürüp öldürecek.
 Önümüzde ihtiyarlık,
 gençlik çağı yel gibi geçti,
 çılgınca akan sulara
 bizi götürüp öldürecek.
 Cenaze atına binelim,
 kefen bezini giyelim,
 salınıp atlara binelim,
 zorlu yola çıkalım,
 sallanıp atlara binelim,
 sefer yoluna çıkalım!"
 Kırk yiğit hemen yola çıktı,
 saz gibi kargı salladılar,
 aradan yedi gün geçti,
 Semetey'e bir haber geldi.
 "Ak parayı saçtılar!
 Atamdan kalan miras
 kırk yiğidim şimdi kaçtı!
 Atamdan kalan mirasın
 atta gönlü mü kaldı?
 Kıyafette gönlü mü kaldı?
 Ey Kanıkey, anam benim,
 şimdi sana dönmem ben!
 Atamdan kalan mirasım,